

**DOKUMENT EVROPSKE BANKE
ZA OBNOVU I RAZVOJ**

STRATEGIJA ZA SRBIJU

Odobrena od strane Upravnog odbora 20. februara 2007. godine

EBRD obezbeđuje prevode originalnog teksta dokumenta samo radi pogodnosti za čitaoca. Mada se EBRD u razumnoj meri postarala da obezbedi veran prevod, EBRD ne garantuje niti potvrđuje tačnost prevoda. Čitalac se oslanja na prevod na sopstveni rizik. Ni u kom slučaju EBRD, njeni zaposleni ili agenti ne mogu biti odgovorni prema čitaocu ili nekom drugom za tačnost, greške, propuste, brisanje, nedostatke i/ili izmene sadržaja prevoda, bez obzira na uzrok, ili za eventualnu štetu iz toga proisteklu. U slučaju nesaglasnosti ili protivrečnosti između engleske i prevedene verzije, engleska verzija preovlađuje.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	2
SKRAĆENICE	4
REZIME	6
A. SRBIJA	
1. PORTFELJ BANKE	9
1.1. PREGLED DOSADAŠNJIH AKVITNOSTI BANKE	9
1.2. REALIZACIJA PRETHODNE STRATEGIJE ZA ZEMLJU	10
1.3. TRANZICIONI UTICAJ PORTFELJA BANKE I POUKE	11
1.4. STRUKTURA I KVALITET PORTFELJA	13
2. POSLOVNO OKRUŽENJE	13
2.1. OPŠTE REFORMSKO OKRUŽENJE	13
2.1.1. Političko okruženje	13
2.1.2. Ekonomsko okruženje	14
2.1.3. Socijalni uslovi	16
2.1.4. Pitanja vezana za rad	16
2.1.5. Reforma zakonodavstva	17
2.1.6. Pitanja vezana za životnu sredinu	17
2.2. NAPREDAK U TRANZICIJI I BUDUĆI IZAZOVI	19
2.3. PRISTUP KAPITALU I ZAHTEVI U POGLEDU ULAGANJA	21
3. STRATEŠKE ORIJENTACIJE	21
3.1. PRIORITETI BANKE ZA PERIOD OBUHVAĆEN STRATEGIJOM	21
3.2. IZAZOVI I CILJEVI BANKE PO SEKTORIMA	22
3.2.1. Privredni sektor	22
3.2.2. Infrastruktura	23
3.2.3. Finansijski sektor	24
4. SARADNJA SA DRUGIM MEĐUNARODNIM FINANSIJSKIM INSTITUCIJAMA I MULTILATERALNIM I BILATERALNIM DONATORIMA	25
B. KOSOVO	28
1. PORTFELJ BANKE	28
1.1. PREGLED DOSADAŠNJIH AKTIVNOSTI	28
1.2. REALIZACIJA PRETHODNE STRATEGIJE	29
1.3. TRANZICIONI UTICAJ I POUKE	30
2. POSLOVNO OKRUŽENJE	31
2.1. OPŠTE REFORMSKO OKRUŽENJE	31
2.1.1. Politička kretanja	31
2.1.2. Ekonomsko okruženje	32
2.1.3. Poslovno okruženje	32
2.1.4. Socijalni uslovi i pitanja vezana za rad	33
2.1.5. Pitanja vezana za životnu sredinu	34

2.2.	NAPREDAK U TRANZICIJI I BUDUĆI IZAZOVI	35
2.2.1.	Privredni sektor	36
2.2.2.	Finansijski sektor	36
2.2.3.	Infrastruktura	36
3.	STRATEŠKE ORIJENTACIJE	37
4.	DRUGE MEĐUNARODNE FINANSIJSKE INSTITUCIJE I MULTILATERALNI I BILATERALNI DONATORI	38
ANEKS 1	Potpisana angažovana sredstva i budući projekti u Srbiji	39
ANEKS 2	Ekonomski pokazatelji Srbije	44
ANEKS 3	Politička ocena	45
ANEKS 4	Pravna tranzicija	49
ANEKS 5	Programi tehničke saradnje EBRD-a	57

SKRAĆENICE

AREF	Albanski investicioni fond za rekonstrukciju
BAS	Program pružanja savetodavnih usluga preduzećima
BEEPS	Istraživanje poslovnog okruženja i rezultata preduzeća
BPE	Ball Packaging Europe
BPK	Služba za plaćanja Kosova
BSE	Beogradska berza
BSPK	Udruženje nezavisnih sindikata Kosova
CARDS	Pomoć zajednice za rekonstrukciju, razvoj i stabilizaciju
CBAK	Centralni bankarski organ Kosova
CEB	Centralna Evropa i baltičke zemlje
CEB	Razvojna banka Saveta Evrope
CEFTA	Ugovor o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi
CEI	Centralnoevropska inicijativa
CIS	Zajednica nezavisnih država
DACU	Jedinica za koordinaciju razvojne pomoći
DOS	Demokratska opozicija Srbije
DS	Demokratska stranka
DSS	Demokratska stranka Srbije
EAR	Evropska agencija za rekonstrukciju
EC	Evropska komisija
EIA	Ocena uticaja na životnu sredinu
EIB	Evropska investiciona banka
EU	Evropska unija
EUR	Evro
FDI	Strane direktne investicije
FRY	Savezna Republika Jugoslavija
BDP	Bruto domaći proizvod
ICTY	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
IDA	Međunarodna asocijacija za razvoj
IFC	Međunarodna finansijska korporacija
IFI	Međunarodna finansijska institucija
MMF	Međunarodni monetarni fond
IOSCO	Međunarodna organizacija komisija za hartije od vrednosti
IPA	Pretpristupni instrument
IPPC	Integrisana kontrola zagađenja i prevencije
ISPA	Pretpristupni instrument za strukturne politike
KCIS	Služba za kreditne informacije Kosova
KEAP	Akcioni plan za životnu sredinu Kosova
KEK	Energetska korporacija Kosova
KREF	Kosovski investicioni fond za rekonstrukciju
KTA	Kosovska poverenička agencija
LBP	Zakon o stečajnom postupku
LIS	Istraživanje zakonskih indikatora
MEI	Lokalna i ekološka infrastruktura
MIER	Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom Republike Srbije
MIFF	Višegodišnji indikativni finansijski okvir
MKI	Ministarstvo za kapitalna ulaganja

MSMEs	Mikro, mala i srednja preduzeća
MTC	Ministarstvo za saobraćaj i veze
NATO	Organizacija severnoatlantskog pakta
NEAP	Nacionalni akcioni plan za životnu sredinu
NES	Nacionalna strategija za zaštitu životne sredine
NGO	Nevladina organizacija
NIS	Naftna industrija Srbije
NS	Nova Srbija
OSCE	Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
PCB	ProCredit banka
PFP	Program Partnerstvo za mir
PIA	Prištinski međunarodni aerodrom
PISG	Privremene institucije samouprave
POEs	Javna preduzeća
PPA	Elektrana 'Kosovo A'
PPP	Partnerstvo javnog i privatnog sektora
RATEL	Republička agencija za telekomunikacije
RO	Stalna kancelarija Banke u zemlji
SAA	Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju
SAC's	Krediti za strukturno prilagođavanje
SEE	Jugoistočna Evropa
SMATSA	Agencija za kontrolu letenja Srbije i Crne Gore
SME	Mala i srednja preduzeća
SOEs	Preduzeća u državnom vlasništvu
SPO	Srpski pokret obnove
SPS	Socijalistička partija Srbije
SRS	Srpska radikalna stranka
TAM	Program upravljanja reorganizacijom preduzeća
TC	Programi tehničke saradnje
TFP	Program za olakšavanje trgovine
TRA	Regulatorna agencija za telekomunikacije
UCTE	Unija za koordinaciju prenosa električne energije
UN	Ujedinjene nacije
UNMIK	Privremena administrativna misija UN na Kosovu
USD	Američki dolar
WB	Svetska banka
WTO	Svetska trgovinska organizacija

REZIME

Republika Srbija je nezavisna država koja ispunjava uslove definisane u Članu 1. Ugovora o osnivanju Banke. Organizovana je kao parlamentarna demokratija, sa predsednikom koji je izabran na osnovu principa univerzalnog prava glasa. Sadašnji predsednik je Boris Tadić, koji je izabran 27. juna 2004. godine. Na čelu Vlade je premijer koji za svoj rad odgovara Skupštini. Od 3. marta 2004. godine premijer je Vojislav Koštunica, lider Demokratske stranke Srbije (DSS). Jednodomna Skupština Srbije ima 250 poslaničkih mesta.

Marta 2002. godine Srbija i Crna Gora su, uz aktivno učešće Evropske unije (EU), potpisale Ustavnu povelju kojom je formirana Državna zajednica Srbija i Crna Gora kao zvanični sledbenik Savezne Republike Jugoslavije. Povelja je stupila na snagu 4. februara 2003. godine. Dana 21. maja 2006. godine Crna Gora je iskoristila mogućnost raspisivanja referenduma, predviđenu u Povelji, kojim je postavljeno pitanje o budućnosti Zajednice tri godine posle njenog zvaničnog nastanka. Od 86% građana upisanih u biračke spiskove koji su izašli na referendum, 55,5% je glasalo za nezavisnost. Dana 5. juna 2006. godine Skupština Srbije je proglasila Srbiju sledbenikom Zajednice. Dana 15. juna 2006. godine Srbija je zvanično priznala Crnu Goru kao nezavisnu državu. Dve vlade su se složile oko postupka podele imovine i finansijskih obaveza. Dana 1. oktobra 2006. godine Skupština Srbije je jednoglasno usvojila novi Ustav. Novi Ustav, koji se u preambuli poziva na Kosovo kao 'sastavni deo Srbije', iznesen je na referendum 28. i 29. oktobra 2006. godine. Izlaznost na referendumu je bila 54,19%, a 52,31% upisanih birača je glasalo za Ustav. Kosovski etnički Albanci nisu bili upisani u biračke spiskove i nisu učestvovali na referendumu. Parlamentarni izbori su održani 21. januara 2007. godine, a predsednički izbori treba da se održe u maju 2007. godine.

Privreda Srbije beleži snažan rast tokom proteklih nekoliko godina. Realni rast BDP-a u 2005. godini je iznosio oko 6,3%, a privreda je na putu da postigne sličan ili još viši rast u 2006. godini. Industrijska proizvodnja je u prvoj polovini godine porasla za više od 6%. Nekoliko sektora koji su poslednjih godina imali koristi od značajnih stranih ulaganja, kao što su duvan i osnovni metali, beleže posebno snažan rast. Na strani tražnje, nastavak ekspanzije kredita podstiče domaću tražnju, mada je i rast izvoza takođe snažan i dostigao je nivo od 30% u 2005. godini i više od 20% u prvoj polovini 2006. godine. Visoka inflacija i deficit bilansa tekućih transakcija i dalje predstavljaju značajne makroekonomske probleme, ali je godišnja inflacija opala sa 17,5%, koliko je zabeleženo na kraju 2005. godine, na oko 7% do kraja 2006., dok je nominalni kurs neznatno apesirao tokom 2006. godine. Profil rizika zemlje je poboljšan i nekoliko rejting agencija su tokom protekle godine povisile rejting Srbije. Strane direktne investicije (FDI) i dalje dolaze u rekordnim iznosima i očekuje se da će iznositi preko 3 milijarde evra u 2006. godini, uglavnom kao rezultat nekih velikih privatizacija u sektoru telekomunikacija i bankarstva.

Transformacija Srbije u tržišnu ekonomiju započela je mnogo kasnije nego u drugim zemljama u regionu, posle izgubljene decenije devedesetih godina prošlog veka. Ozbiljne reforme su započete posle formiranja široke koalicione vlade januara 2001. godine, čiji je premijer bio pokojni Zoran Đinđić. Od tada je dinamika reformi pod narednim vladama generalno bila brza, ali je na tom putu dolazilo do kašnjenja i još uvek predstoje veliki tranzicioni izazovi. Sve u svemu, poslovno okruženje je značajno poboljšano u odnosu na period od pre nekoliko godina, ali istraživanja i dalje ukazuju na značajne prepreke za poslovanje, uključujući i korupciju. Program

privatizacije je značajno napredovao poslednjih godina, posebno u sektoru bankarstva. Najveća pojedinačna privatizacija od trenutka kada su reforme započete odigrala se u avgustu 2006. godine u sektoru telekomunikacija, kada je kompanija za mobilnu telefoniju, Mobi 63, prodana firmi Telenor iz Norveške za iznos od preko 1,5 milijardi evra. Dalje reforme su nastavljene u sektorima puteva i železnice. Međutim, mnoga srednja i velika preduzeća beleže gubitke i najverovatnije da na dugi rok neće moći da opstanu.

Ključni tranzicioni izazovi su:

- **Ubrzanje privatizacije i programa restrukturiranja** za srednja i velika preduzeća radi privlačenja veoma potrebnih investicija i jačanja konkurentnosti ovih sektora.
- **Primena važnih novih zakona** radi poboljšanja rezultata preduzeća, uključujući zakone koji se odnose na politiku konkurencije i stečaj, a koji su doneseni zadnjih godina.
- **Unapređenje konkurencije, komercijalne orijentacije i veće uloge privatnog sektora** u okviru ključnih sektora infrastrukture kao što su putevi, železnica, energetika, lokalna infrastruktura i telekomunikacije.
- **Upravljanje razvojem finansijskog sektora** putem obezbeđenja pažljivog praćenja rasta kredita u okviru bankarskog sektora i maksimalnog razvoja nebankarskih finansijskih institucija.

Banka je najveći institucionalni investitor u Srbiji. Od aprila 2001. godine, kada je Banka potpisala svoj prvi posao u Srbiji, do 31. decembra 2006. godine Banka je dostigla ukupan obim poslovanja od 1.108 miliona evra. Tokom perioda koji je obuhvatila prethodna strategija, angažovana sredstva Banke su porasla za 97% sa novim angažovanim sredstvima od 545 miliona evra. Portfelj karakteriše snažan potencijal tranzicionog uticaja, a ukupan kvalitet je i dalje visok. Portfelj se u ovom trenutku sastoji od 69 projekata, koji su najvećim delom u sektoru infrastrukture i u finansijskom sektoru. Od poslednje revizije strategije u 2004. godini, učešće privatnog sektora u portfelju je poraslo sa 37% na 47% u ukupnom obimu poslovanja. S obzirom na listu budućih projekata, ova cifra će verovatno porasti u periodu obuhvaćenom sledećom strategijom i Banka će i dalje nastaviti da igra važnu ulogu na investicionom tržištu Srbije.

Strateški prioriteti Banke za naredne dve godine su sledeći:

Privredni sektor: Banka će nastaviti sa odobravanjem kredita kako lokalnim tako i inostranim firmama za potrebe privatizacije i restrukturiranja posle privatizacije. Ona će se sve više koncentrisati na velika preduzeća kada se radi o njihovim planovima konsolidacije i budućeg širenja, uključujući i njihov dalji regionalni prodor. Novi Fond EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana omogućava Banci da podrži manje kompanije koje beleže brzi rast preko kredita, kvazi-kredita i učešća u kapitalu, što je još uvek relativno retko u Srbiji. Očekuje se da će najveći broj transakcija biti u agrobiznisu, ali bi nove mogućnosti trebalo da se otvore i u drugim sektorima koji prolaze kroz privatizaciju i restrukturiranje, posebno prirodni resursi i opšta industrija. Banka će nastaviti sa pružanjem pomoći i podrške lokalnim preduzećima kroz Program upravljanja reorganizacijom preduzeća (TAM) i Program pružanja savetodavnih usluga preduzećima (BAS). Program TAM funkcioniše u zemlji od 2001. godine i pomoću njega je uspešno realizovano 86

projekata, od kojih je 68 projekata finansirala Evropska agencija za rekonstrukciju (EAR), a 18 je finansiralo nekoliko bilateralnih donatora. Program BAS je u Beogradu počeo da funkcioniše jula 2006. godine i do sada je pokrenuto 7 projekata.

Infrastruktura: Banka će nastaviti da igra ključnu ulogu, zajedno sa Evropskom investicionom bankom (EIB), EU i Svetskom bankom, u razvoju saobraćajne, energetske i lokalne infrastrukture u zemlji. Najveći deo budućih ulaganja Banke (u pogledu obima) očekuje se u sektoru saobraćaja da bi se privedo kraju razvoj moderne mreže autoputeva i železničke mreže duž Koridora X. U lokalnom sektoru Banka očekuje da nastavi uspešnu saradnju sa gradom Beogradom i rad na završavanju potpisanih projekata. Takođe će nastojati da proširi svoje finansiranje u pravcu gradova srednje veličine kao i regiona, pod uslovom da je njihova finansijska snaga adekvatna, u cilju obezbeđivanja značajnih sredstava potrebnih za poboljšanje lokalne infrastrukture u oblastima kao što su upravljanje vodosnabdevanjem i otpadnim vodama, upravljanje deponijama i otpadom, daljinsko grejanje i gradski prevoz. Konačno, Banka će nastaviti da podržava razvoj sektora energetike posebno kroz komercijalizaciju energetskih komunalnih preduzeća i moguće buduće učešće privatnog sektora i razvoj operativnih aktivnosti na području održive energije i energetske efikasnosti.

Finansijski sektor: Posle talasa privatizacije tokom protekle dve godine, bankarski sektor je sada uglavnom u privatnim rukama, a na srpsko tržište je ušlo ukupno 18 stranih banaka. Moguća je faza dalje konsolidacije u narednim godinama. Banka će nastojati da pomaže bankama sa snažnim prisustvom na tržištu u iznalaženju mogućnosti za razvoj novih proizvoda i za povećanje tržišnog učešća kroz podršku u daljoj konsolidaciji. Banka će nastaviti da radi sa domaćim i stranim bankama na obezbeđivanju kreditnih linija za mala i srednja preduzeća i time će podstaći stvaranje zdravog sektora malih i srednjih preduzeća u zemlji. Pored toga, Banka će se sve više fokusirati na transakcije kreditiranja i učešća u kapitalu sa nebankarskim finansijskim institucijama, posebno u oblasti osiguranja, privatnih penzionih fondova i uzajamnih investicionih fondova.

Kosovo

Bez obzira na domet i prirodu međunarodne odluke o konačnom statusu Kosova, za koju se očekuje da bude donesena kasnije u toku ove godine, Kosovo se suočava sa ogromnim tranzicionim izazovima u narednim godinama. Privatizacija je napredovala, ali su sveža ulaganja ograničena. Reforma velikih javnih preduzeća je u početnoj fazi. Zabeležen je pomak u reformisanju javnih preduzeća. Osam glavnih javnih preduzeća, uključujući aerodrom, železnicu, poštu i telekomunikacije, Kosovsku energetske korporaciju (KEK), formirano je u 2006. godini. Međutim, hitno je potrebna reforma sektora energetike. Posle potpisivanja Memoranduma o razumevanju između UNMIK-a i EBRD-a marta 2005. godine, Banka će nastaviti da se fokusira na rad sa lokalnim bankama i institucijama za mikrokreditiranje, pored ostalog i kroz realizaciju Fonda za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana i kroz novouspostavljeni Okvirni fond za finansiranje mikro, malih i srednjih preduzeća za zemlje zapadnog Balkana i Hrvatsku. Banka će se takođe fokusirati na pružanje pomoći sektoru malih i srednjih preduzeća kroz novouspostavljeni Fond EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća na zapadnom Balkanu, u tesnoj saradnji sa programima TAM/BAS. Banka će pratiti napredak u sektorima saobraćaja, telekomunikacija i energetike da bi identifikovala potencijalne projekte.

A. SRBIJA

1. PORTFELJ BANKE

Banka je najveći institucionalni investitor u Srbiji i ona je u proteklih pet godina angažovala preko jedne milijarde evra. U periodu obuhvaćenom prethodnom strategijom portfelj Banke se brzo razvijao, a i dalje je visokog kvaliteta. Tokom celog perioda je prisutan snažan potencijal tranzicionog uticaja portfelja. Budući projekti koji su trenutno u planu su vredni 350 miliona evra i Banka će nastaviti da igra važnu ulogu na investicionom tržištu Srbije.

1.1. Pregled dosadašnjih aktivnosti Banke

U periodu između aprila 2001. godine, kada je Banka potpisala svoj prvi posao u Srbiji, i 31. decembra 2006. godine Banka je dostigla ukupan obim poslovanja od 1.108 miliona evra. U periodu između sredine 2004. i kraja 2006. godine portfelj Banke je porastao za 97% sa novim angažovanim sredstvima od 545 miliona evra. Trenutno se portfelj sastoji od 69 projekata u svim sektorima, a najveći broj je koncentrisan u sektoru infrastrukture i finansija. Od poslednje revizije strategije 2004. godine, učešće privatnog sektora u portfelju je poraslo sa 37% na 47% od ukupnog obima poslovanja. Najveći deo portfelja predstavljaju krediti; učešća u kapitalu predstavljaju samo 16% od ukupnog portfelja i koncentrisana su u finansijskom sektoru. U smislu obima, portfeljom dominiraju infrastruktura (saobraćajna i lokalna), finansijski sektor i energetika, koji predstavljaju 42, 25 odnosno 16%. Sektor agrobiznisa zauzima 4% portfelja i ima snažan potencijal za dalji razvoj kako lokalne kompanije budu koristile značajne konkurentne prednosti na regionalnim tržištima i tržištu EU.

Dinamika isplate sredstava iz portfelja Banke je u zadnje vreme ubrzana. Prvih godina Banka je imala poteškoće sa isplatom sredstava po projektima u javnom sektoru, uglavnom zbog toga što tenderi za javne radove obično traju dosta dugo, a lokalne procedure za izdavanje garancija su doprinosile dodatnim kašnjenjima u ispunjavanju uslova za stupanje zajma na snagu. Međutim, 2006. godine je došlo do ubrzanja isplata i one su do kraja decembra 2006. godine dostigle iznos od 221 miliona evra, dok se neto portfelj povećao za 325 miliona evra, što predstavlja najviši nivo od kada je Banka počela da radi u Srbiji.

Tokom perioda obuhvaćenog strategijom, Stalna kancelarija Banke u Beogradu je nastavila da igra ključnu ulogu u nastajanju projekata, dijalogu sa Vladom o politici kada se radi o projektima u javnom sektoru i poslovima koji su prethodili privatizaciji, u strukturiranju i realizaciji projekata, praćenju i prodaji sredstava. U radu sa Savetom za strana ulaganja dijalog o politici je bio fokusiran na uklanjanje administrativnih prepreka i prepreka u vidu politike koje su se odnosile na različite grane privrede. Projekte često iniciraju odnosno vode bankari iz Stalne kancelarije Banke u zemlji, koji aktivno saraduju sa bankarima iz sedišta Banke na svim projektima u zemlji. Pored toga, direktor za zemlju iz EBRD i bankari su uspostavili dobar radni odnos sa svim državnim institucijama i drugim ključnim nosiocima interesa, kao što su javna preduzeća, klijenti, druge međunarodne finansijske institucije i organizacije donatori. Stalna kancelarija očekuje da će nastaviti da igra ovakvu ulogu u narednom periodu i u pogledu iniciranja novih projekata, preuzimanja vodeće uloge u praćenju ovog

velikog i sve većeg portfelja i da će i dalje služiti kao veza između Banke i drugih institucija tamo gde je lokalno učešće od presudnog značaja jer obezbeđuje da Banka izvrši svoj tranzicioni mandat u zemlji.

1.2. Realizacija prethodne strategije za zemlju

Prethodna strategija za zemlju koja je usvojena novembra 2004. godine i koja se primenjivala na tadašnju Državnu zajednicu Srbija i Crna Gora imala je sledeće prioritete i tranzicione ciljeve u okviru aktivnosti Banke:

- **Finansijski sektor:** Banka je trebalo da se fokusira na sledeća područja: (i) privatizaciju, finansijsko i operativno restrukturiranje državnih banaka, (ii) saradnju sa jakim lokalnim ili inostranim bankama koje su tražile mogućnosti za povećanje tržišnog učešća putem pružanja pomoći daljoj konsolidaciji, (iii) neprekidnu podršku poslovnim bankama i institucijama za mikrokreditiranje i realizaciju nedavno uspostavljenog Fonda EU i EBRD-a za finansiranje malih i srednjih preduzeća za zemlje zapadnog Balkana.
- **Privredni sektor:** Nekoliko područja je odabrano kao prioritet: (i) restrukturiranje kompanija za privatizaciju i posle privatizacije, kapitalne investicije u novu tehnologiju i poboljšanje zaštite životne sredine, uglavnom sa lokalnim preduzećima, (ii) agrobiznis, u kom Srbija ima značajne prednosti i mnoge lokalne kompanije sa dobrim finansijskim rezultatima i sa značajnim učešćem na tržištu, (iii) projekti u sektoru nepokretnosti, s obzirom na to da je ovaj sektor u početnim fazama razvoja i postoji značajna tražnja za dobrim kancelarijskim, maloprodajnim i stambenim prostorom, (iv) "greenfield" investicije sa inostranim strateškim investitorima koji imaju komercijalne i održive investicione planove i koji za sobom imaju uspešne rezultate u delatnosti.
- **Energetska i druga infrastruktura:** Banka je trebalo da nastavi da igra ključnu ulogu zajedno sa EIB, EU i Svetskom bankom u razvoju saobraćajne, energetske i lokalne infrastrukture u zemlji.

Tokom perioda obuhvaćenog prethodnom strategijom Banka je zaključila 38 poslova (uključujući regionalne projekte), sa ukupnim angažovanim sredstvima koja su dostigla iznos od 545 miliona evra. Trideset i dva posla su bila u privatnom sektoru, a šest projekata u javnom sektoru (četiri saobraćajna projekta i dva projekta u oblasti lokalne i ekološke infrastrukture). U pogledu obima poslova, više od polovine novih angažovanih sredstava bilo je usmereno u privatni sektor, uglavnom kroz kredite i sa snažnim fokusom na finansijski sektor. Investicije u učešća u kapitalu su uglavnom bile ograničene na bankarski sektor, a najznačajnija je bila investicija u periodu pre privatizacije u najveću banku u državnom vlasništvu (Komercijalnu banku) i investicione fondove kroz regionalne projekte.

U finansijskom sektoru Banka je i inostranim i domaćim bankama obezbeđivala hipotekarne kreditne linije i kreditne linije za mala i srednja preduzeća; Banka je, na primer, koristila Fond za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana da bi finansirala dve lokalne banke koje su snažno fokusirane na poslovanje u regionu. Isto tako, prva kreditna linija za sektor lizinga odobrena je 2006. godine Raiffeisen Leasing-u da bi se podstakao razvoj ovog perspektivnog sektora.

U privrednom sektoru Banka je odobrila zajmove za finansiranje najveće “greenfield” investicije u Srbiji od promene režima 2000. godine – fabrike za proizvodnju aluminijumskih konzervi firme Ball Packaging Europe (“BPE”). Banka je takođe potpisala nekoliko postprivatizacionih projekata u sektorima opšte industrije i prehrambenim sektorima i obezbedila sezonsko finansiranje na bazi poljoprivrednih proizvoda za lokalne i inostrane prerađivače u agrobiznisu. Banka igra važnu ulogu u finansiranju projekata koji u sebi sadrže prekograničnu komponentu i u tom smislu nastavlja da služi kao katalizator za integraciju regionalne trgovine, što je posebno značajno u jugoistočnoj Evropi posle sukoba u prethodnoj deceniji.

U sektoru infrastrukture prioritet je bio dat projektima u okviru sektora železnice, puteva i aviosaobraćaja koji imaju snažnu regionalnu dimenziju kao i snažan element korporativnog restrukturiranja. Banka je odobrila drugi kredit Železnicama Srbije da bi omogućila ovom preduzeću da odgovori na zahteve sve većih tokova teretnog saobraćaja i da nastavi sa realizacijom velikog programa restrukturiranja železničkog sektora. Isto tako, drugi kredit odobren Direkciji za puteve Srbije je dalje pospešio restrukturiranje ovog sektora. Banka je, takođe, odobrila kredit Agenciji za kontrolu leta Srbije i Crne Gore i na taj način pomogla da se konsoliduje institucionalna i finansijska pozicija nezavisnog pružaoca usluga u vazдушnom saobraćaju.

1.3. Tranzicioni uticaj portfelja Banke i pouke

Banka je aktivni učesnik u napretku tranzicije i nastavila je sa inovacijama da bi izašla u susret potrebama koje su nastajale tokom tranzicije. Služba glavnog ekonomiste Banke je ocenila da skoro svi projekti koji su do danas potpisani imaju dobar ili odličan potencijal tranzicionog uticaja, mada se rizici za realizaciju ovog potencijala često ocenjuju kao visoki. Međutim, mnogi projekti su potpisani relativno nedavno i zbog toga je suviše rano suditi u tim slučajevima da li je potencijal realizovan. Uticaj Banke je do sada bio najsnažniji u finansijskom sektoru u kom je država najlakše prihvatila unapređenja konkurencije i širenje tržišta. U javnom sektoru, u kom su ključne reforme napredovale mnogo sporije, uticaj Banke je do sada bio skromniji.

Privredni sektor: Projekti Banke u ovom sektoru su se uglavnom fokusirali na restrukturiranje i regionalnu ekspanziju lokalnih proizvođača hrane, od kojih su neki bili uspešni. Projekat sa Frikomom podržava modernizaciju i širenje proizvodnih kapaciteta za sladoled i zamrznutu hranu, kao i poboljšanja korporativnog upravljanja.

Pouka iz projekta Frikom jeste da Banka treba da pažljivo prouči potrebe za obrtnim kapitalom koji se odnose na projekat. Obrtni kapital, posebno raspoloživost gotovog novca, jeste od ključnog značaja za agroindustriju. Banka je možda mogla da razmotri neku kombinaciju dugoročnog i kratkoročnog kreditiranja da bi na sveobuhvatan način obezbedila poslovanje Zajmoprimca (PE04-322). Banka je takođe bila aktivna kroz svoja dva projekta sa vodećom farmaceutskom kompanijom u Srbiji – Hemofarmom. Finansiranje banke je doprinelo poboljšanju korporativnog upravljanja, kao što je bilo uvođenje međunarodnih računovodstvenih standarda i obaveza koje su sadržane u pravnom aktima Banke i koje su nedavno imale za rezultat veoma uspešnu prodaju ove kompanije jednoj velikoj evropskoj farmaceutskoj kući. Pored toga, Banka je imala važan uticaj kroz investiranje u BPE Beograd i Sevojno. Projekt BPE je dobio velike pohvale i u Srbiji i od strane međunarodne zajednice; jula 2004. godine Pakt za stabilnost za jugoistočnu Evropu dodelio je firmi BPE nagradu kao najboljem “greenfield” investitoru u regionu jugoistočne Evrope. Projekt Sevojno je bio prvi kredit kojim je finansirana kompaniju koja je privatizovana na osnovu

programa privatizacije Vlade. Sve u svemu, u *privrednom sektoru* je ostvaren *umeren* tranzicioni uticaj.

Infrastruktura: Od 2001. godine Banka je bila uključena u nekoliko projekata u sektoru saobraćaja, lokalne i ekološke infrastrukture, kao i u projekte hitne rekonstrukcije elektrosektora i energetike u javnom sektoru. Značajan tranzicioni uticaj je postignut u nekoliko oblasti. U železničkom sektoru glavni ciljevi tranzicije projekta Banke u 2001. godini su bili, prvo, podnošenje novog Zakona o železnici u skladu sa direktivama EU i, drugo, sveobuhvatan program restrukturiranja radne snage. Mada je zakon bio podnesen 2002. godine, njegovo usvajanje je kasnilo sve do početka 2005. godine. Međutim, primena Zakona je dosta poodmakla, restrukturiranje radne snage se uspešno realizuje i institucionalna reforma Železnica Srbije i celog sektora dobro napreduje. U sektoru puteva, projekat za sanaciju puteva, koji je potpisan 2002. godine, imao je za cilj unapređenje reformi u institucijama, mehanizmima za finansiranje puteva i pravnom okviru. Fizička realizacija dobro napreduje i većina ciljeva tranzicije je do sada postignuta. U sektoru lokalne i ekološke infrastrukture, posao koji je označio prekretnicu je bio prvi kredit za infrastrukturu bez garancije države, odobren Gradu Beogradu koji je sada u fazi realizacije. Komercijalizacija tri obuhvaćena komunalna sektora (voda, daljinsko grejanje i gradski saobraćaj) je zabeležila značajan napredak. Novi projekat sa Beogradom, opet bez garancije države, privukao je značaj interes poslovnih banaka za sindicirano kreditiranje. Angažovanje u sektoru vodosnabdevanja najdalje je poodmaklo van glavnog grada, s obzirom na to da je Banka odobrila kredite za četiri opštine uglavnom za ulaganje u sistem vodosnabdevanja i kanalizacije. Generalno govoreći, međutim, reforma lokalne infrastrukture je u Srbiji spora, što je odraz spore dinamike decentralizacije koja bi, inače, obezbedila lokalnim samoupravama veću autonomiju i fiskalne resurse. U sektoru energije Banka je potpisala dva projekta, 2001. i 2003. godine, koji su bili usmereni na uspostavljanje zdravog pravnog i regulatornog okvira, pripremu Strategije razvoja energetike i formiranje regulatornog organa za energetiku. Institucionalne i sektorske reforme su dosta poodmakle i dosta je postignuto izdvajanjem elektrodistribucije iz integrisanog komunalnog preduzeća, ponovnim uključenjem na UCTE mrežu, formiranjem nezavisne regulatorne agencije i učešćem na regionalnom tržištu energije. Međutim, fizička realizacija ovog projekta kasni i za značajan deo zajma za komponentu podstanice postoji rizik da bude otkazan zbog razvučenog postupka za pribavljanje administrativnih dozvola. Mada su institucionalne reforme u okviru infrastrukturnih projekata EBRD-a, koje su u potpunosti bile koordinirane sa radom drugih međunarodnih finansijskih institucija, na ovom području bile značajne, fizička realizacija i isplate sredstava su bile sporije nego što se to u početku očekivalo. Opšte uzev, u sektoru *infrastrukture* je postignut *umeren* tranzicioni uticaj.

Finansijski sektor: Banka je igrala važnu ulogu u jačanju poverenja deponenata i investitora u ovaj sektor i pomogla u povećanju konkurencije. Program modernizacije i restrukturiranja koji su usledili posle investiranja Banke u učešće u kapitalu jedne lokalne banke (Eksimbanka) imalo je za rezultat uspešnu prodaju inostranom strateškom investitoru. Banka je takođe odobrila prvi subordinirani kredit u zemlji Raiffeisen banci. Program za olakšavanje trgovine je uveden u zemlji i do sada su u njemu učestvovala tri banke. Godine 2005. kredit Banke odobren ProCredit banci Srbija bio je prva transakcija u finansijskom sektoru koja je trebalo da se sindicira u zemlji. Značajno ulaganje EBRD-a u kapital Komercijalne banke (učešće od 25%), koje je potpisano 2006. godine, podržava restrukturiranje jedne od najvećih banaka u

zemlji, a i stvara osnovu za dalji razvoj lokalnih tržišta kapitala. Učešće u kapitalu od 25% u maloj regionalnoj banci, Čačanskoj banci, koje je potpisano 2006. godine, omogućit će dalji razvoj regionalnog bankarskog sektora i pomoći pripremu ove banke za privatizaciju. U nebankarskom finansijskom sektoru Banka je indirektno doprinela formiranju prvog i glavnog privatnog penzionog fonda u Srbiji kroz investiranje u učešće u kapitalu zajedno sa Dunavom, vodećom osiguravajućom kućom i sa TBIH Financial Services Group. Međutim, sektori osiguranja i penzionih fondova još uvek su nedovoljno razvijeni. Nekoliko značajnih pouka je izvučeno iz aktivnosti Banke u finansijskom sektoru. **Pouka** izvučena iz projekta investiranja u Eksimbanku jeste da Banka može da pomogne poboljšanju kvaliteta kreditnog portfelja lokalnog posrednika kroz malo učešće u kapitalu i da to ima neposredan uticaj na lokalna preduzeća u realnom sektoru (PEX04-232). Još jedna pouka koja je izvučena iz projekta ProCredit banke jeste da se akcenat mora stavljati na obuku lokalnog osoblja kada kreditnim poslovima sa malom privredom u početku upravljaju zaposleni iz inostranstva (PEX05-244). Opšte uzev, u *finansijskom* sektoru je postignut *značajan* tranzicioni uticaj.

1.4. Struktura i kvalitet portfelja

Portfelj je dobro razvijen i diverzifikovan. Na osnovu sadašnjih angažovanih sredstava od 1.108 miliona evra, portfelj je podeljen u razmeri 47%/53% između privatnog i javnog sektora. Taj odnos je poboljšán u odnosu na prethodnu strategiju (37/63). Sadašnji odnos je odraz pomeranja fokusa sa poslova u javnom sektoru na poslove u privatnom sektoru i značajnog povećanja broja poslova sa privatnim sektorom i njihovog obima. Prosečan rejting rizika portfelja iznosi 6,18, dok je rejting rizika privatnog sektora nešto bolji i iznosi 5,70. Ukupan kvalitet portfelja Banke je veoma dobar. Razlika između angažovanih sredstava i isplaćenih sredstava je smanjena sa 67% krajem avgusta 2004. godine na 55% na kraju decembra 2006. godine. Očekuje se nastavak ovog trenda, pošto se očekuje ubrzanje isplata u javnom sektoru, u kome su u toku intenzivne aktivnosti u vezi sa nabavkama i građevinskim radovima najvećeg broja velikih infrastrukturnih projekata.

2. POSLOVNO OKRUŽENJE

2.1. Opšte reformsko okruženje

2.1.1. Političko okruženje

Republika Srbija je nezavisna država koja ispunjava uslove definisane u Članu 1. Ugovora o osnivanju Banke. Ona je parlamentarna demokratija sa predsednikom koji je izabran na osnovu univerzalnog prava glasa. Sadašnji predsednik je Boris Tadić, koji je izabran 27. juna 2004. godine. Na čelu vlade je premijer koji za svoj rad odgovara Skupštini. Od 3. marta 2004. godine premijer je Vojislav Koštunica, lider Demokratske stranke Srbije (DSS). Jednodomna skupština zemlje ima 250 poslaničkih mesta.

Posle parlamentarnih izbora održanih 28. decembra 2003. godine, manjinska koalicija na čelu sa g. Koštunicom stupila je na dužnost 3. marta 2004. godine. Ona se sastojala od predstavnika DSS-a, G17-Plus i saveza Srpskog pokreta obnove (SPO) i Nove Srbije (NS). Socijalistička partija Srbije (SPS) nije bila član Koštuničine koalicije, ali ju je redovno podržavala u skupštini. Dana 30. septembra 2006. godine članovi

G17-Plus iz Koštuničine Vlade podneli su ostavke kao protest zbog neuspeha vlade da ostvari punu saradnju sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju. Određeno vreme su ostali na svojim funkcijama do usvajanja novog Ustava. Napustili su Vladu kada je Skupština Srbije svečano proglasila novi Ustav 8. novembra 2006. godine.

Marta 2002. godine, Srbija i Crna Gora su, uz aktivno učešće Evropske unije, potpisale Ustavnu povelju kojom je formirana Državna zajednica Srbija i Crna Gora kao zvanični sledbenik Savezne Republike Jugoslavije koju je formirao Slobodan Milošević 1992. godine posle raspada socijalističke Jugoslavije godinu dana pre toga. Povelja je stupila na snagu 4. februara 2003. godine. Dana 21. maja 2006. godine Crna Gora je iskoristila mogućnost predviđenu u Povelji da održi referendum kojim se postavlja pitanje o budućnosti Zajednice tri godine nakon njenog zvaničnog nastanka. Od 86% upisanih glasača koji su izašli na referendum, 55,5% izašlih na referendum je glasalo za nezavisnost. Dana 5. juna 2006. godine srpska skupština je izjavila da je Srbija sledbenik Zajednice. Dana 15. juna 2006. godine Srbija je zvanično priznala Crnu Goru kao nezavisnu državu. Dve vlade su se dogovorile o postupku podele imovine i finansijskih obaveza.

Dana 1. oktobra 2006. godine Skupština Srbije jednoglasno je donela novi Ustav. Novi Ustav, koji u preambuli pominje Kosovo kao 'sastavni deo Srbije', bio je iznet na referendum 28. i 29. oktobra 2006. godine. Pri izlaznosti od 54.19%, 52.31% upisanih glasača je glasalo za Ustav. Etnički Albanci sa Kosova nisu bili upisani u glasačke spiskove i nisu učestvovali na referendumu. Srpska skupština je svečano proglasila novi Ustav 8. novembra 2006. godine. Parlamentarni izbori u Srbiji su održani 21. januara 2007. godine. Opoziciona Srpska radikalna stranka (SRS), čiji je zvanični predsednik Vojislav Šešelj, kome se trenutno sudi u Hagu, izašla je sa izbora kao najjača stranka koja je osvojila 28,6% glasova i 81 poslaničko mesto u Narodnoj skupštini, koja ima 250 poslaničkih mesta. Međutim, ne očekuje se da će SRS formirati novu vladu. Očekuje se da to bude koalicija stranaka iz tzv. 'demokratskog bloka'. Smrt bivšeg predsednika Slobodana Miloševića marta 2006. godine je prošla bez većih domaćih reperkusija. Međutim, sporna pitanja predaje generala Ratka Mladića Hagu i budućnosti pokrajine Kosovo, koje je u ovom trenutku predmet aktivnog razmatranja na međunarodnom planu, verovatno će i dalje opterećivati odnose između vladajućih stranaka i međunarodne zajednice.

Bilateralni odnosi Srbije sa njenim susedima su zadovoljavajući. Odnosi sa Hrvatskom su u stalnom uzlaznom trendu. Međutim, pomak u pravcu dublje integracije sa EU je zaustavljen. EU je 3. maja otkazala najnoviju rundu pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) sa Srbijom koji su bili zakazani za 11. maj zbog toga što Srbija nije u potpunosti sarađivala sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju u Hagu. EU je jasno iskazala svoju spremnost da nastavi pregovore ukoliko bi Haški tribunal potvrdio da Srbija sa njime u potpunosti sarađuje.

2.1.2 Ekonomsko okruženje

Privreda Srbije beleži snažan rast tokom proteklih nekoliko godina. Realni rast u 2005. godini je iznosio oko 6,3%, posle 9,3% u 2004. godini, a privreda je na dobrom putu da zabeleži dalji snažan rast u 2006. godini. Industrijska proizvodnja je u prvoj polovini godine porasla za više od 6%. Nekoliko sektora koji su zadnjih godina imali korist od značajnih stranih ulaganja, kao što su sektor duvana i osnovnih metala, beleži posebno snažan rast. Na strani tražnje, nastavak kreditne ekspanzije podstiče

domaću tražnju, ali i rast izvoza je takođe bio snažan, dostigavši 30% u 2005. godini i preko 20% u prvoj polovini 2006.

Vlada je tokom protekle godine zabeležila znatan uspeh u povećanju fiskalnih prihoda, koji su doprineli suficitu ukupnog bilansa države u 2005. godini od 0,8% BDP-a. Ipak, ukupan obim državne potrošnje i dalje je visok i iznosi preko 40% BDP-a u 2005. godini. Mada subvencije državnim i društvenim preduzećima beleže pad, najavljeni planovi vlade za veliki program kapitalnih ulaganja u okviru novog "Nacionalnog investicionog plana" mogli bi da pogoršaju inflatorne pritiske i spoljne debalanse.

Problem inflacije je ublažen tokom 2006. godine. Godišnja stopa je opala sa 17,5% krajem 2005. godine na oko 7% krajem 2006. godine. Jednociфrena inflacija do kraja godine, koja je početkom godine delovala kao nedostižan cilj, sada je realnost. Neki spoljni faktori su u tome pomogli, pre svega stabilizacija cena nafte, ali ovaj uspeh se uglavnom može pripisati kombinaciji strogih obaveznih rezervi (60% kada se radi o kratkoročnom zaduživanju u inostranstvu), atraktivnim stopama za repo operacije koje izvlače likvidnost iz bankarskog sistema i odlaganju povećanja određenih kontrolisanih cena. Centralna banka ide u pravcu usvajanja pristupa formalnog targetiranja inflacije, koji će najverovatnije biti uspostavljen sredinom naredne godine. Isto tako, intenzivni prilivi kapitala, u kombinaciji sa pomeranjem politike centralne banke ka režimu slobodnije plivajućeg kursa doveli su do apresijacije dinara i time do nižih uvoznih cena.

Snažan rast izvoza i dalji visoki prilivi doprineli su padu deficita bilansa tekućih transakcija u 2005. godini. Uprkos snažnoj realnoj apresijaciji dinara, srpski izvoznici sve više stižu do stranih tržišta, posebno EU, ali isto tako uspevaju da povrate tržišta od drugih bivših jugoslovenskih republika. Srbija je nedavno pristupila proširenom Sporazumu o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi (CEFTA), a postupak po zahtevu Srbije za prijem u članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) je u toku. Profil rizika zemlje je poboljšan i nekoliko rejting agencija su tokom protekle godine povisile rejting Srbije. Strane investicije i dalje dolaze u rekordnim iznosima i očekuje se da će u 2006. godini iznositi preko 3 milijarde evra, od čega jednu polovinu predstavlja prodaja Mobi63 firmi Telenor iz Norveške.

Ogroman porast deviznih rezervi tokom proteklih nekoliko godina postavlja dilemu pred vladu i centralnu banku. Pored toga što dozvoljavaju apresijaciju kursa, vlada i centralna banka su nedavno reagovalе ranijom otplatom ili pregovorima o dinamici prevremene otplate kredita nekim međunarodnim finansijskim institucijama. Centralna banka je već izvršila jedno plaćanje pre roka Međunarodnom monetarnom fondu (MMF) i ostatak će platiti naredne godine (o novom programu sa MMF-om će se razgovarati posle izbora, ali je verovatno da će svaki takav program biti isključivo preventivan). Vlada se saglasila sa Svetskom bankom da se plaćanje kamate i glavnice programom predviđeno za naredne tri godine izvrši jednokratno sledećeg meseca. Pored toga, vlada vodi pregovore sa Pariskim klubom o mogućoj zameni duga za investicije, a rešenje kosovske situacije će verovatno uključivati prenos duga od oko 1 milijarde evra sa Srbije na Kosovo. Na taj način, očekuje se da će iznos ukupnog javnog duga ostati umeren, mada privatni dug brzo raste. Međutim, servisiranje spoljnog javnog duga će ostati izazov tokom narednih nekoliko godina i iznos potreban za servisiranje duga u 2006. godini se procenjuje na skoro 2 milijarde dolara u poređenju sa manje od 1 milijarde dolara u 2004. godini.

Privreda Srbije ima snažan potencijal rasta, ali su rizici da se ovaj potencijal ne realizuje veliki u kratkoročnom periodu. Glavni razlog je taj što nerešena pitanja u

vezi sa budućnošću zemlje, posebno u odnosu na tekuće pregovore o sudbini Kosova, prete da skrenu pažnju sa hitnih ekonomskih reformi i, ukoliko bi došlo do eskalacije tenzija, to bi odvrtilo inostrana ulaganja. Velikim delovima privrednog sektora hitno su potrebni restrukturiranje i nova ulaganja. Još jedan kratkoročni makroekonomski rizik predstavlja činjenica što će krediti privatnom sektoru biti smanjeni zbog kombinacije velikih javnih ulaganja i potrošnje i tekuće borbe centralne banke da obuzda dalje inflatorne pritiske.

2.1.3. Socijalni uslovi

Prema popisu stanovništva iz 2002. godine Srbija je imala (osim Kosova) ukupno 7.498.001 stalnih **stanovnika**, što predstavlja pad u odnosu na 7.839.000 stanovnika prema saveznom popisu iz 1991. godine. Popis stanovnika iz 2002. godine nije uključivao Crnu Goru, a bio je i bojkotovao od etničke albanske većine na Kosovu. Prema popisu iz 2002. godine, 15,7% stanovnika Srbije je bilo u starosnoj dobi ispod 15 godina, a oko 16,6% su bili lica od 65 godina i starija. Skoro 83% stalnog stanovništva Srbije se izjasnilo kao etnički Srbi. Mađari, koji čine manje od 4% od ukupne populacije, bili su druga po brojnosti grupa. Oni koji se izjašnjavaju kao 'Jugosloveni' činili su 1,1% stanovništva, a Muslimani koji govore srpski jezik činili su 0,1% stanovništva.

Osnovno **obrazovanje** je obavezno u Srbiji. Do sada je redovno školovanje bilo besplatno i finansiralo se iz javnih prihoda. Prema podacima za 2002/2003. godinu, institucije osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja u Srbiji (i Crnoj Gori) imale su 1,3 miliona upisanih đaka. Univerziteti postoje u Beogradu, Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu. Standard obrazovanja je opao posle raspada bivše Jugoslavije. **Zdravstvena** statistika pokazuje da, uprkos smanjenju stope smrtnosti poslednjih decenija, pokazatelji smrtnosti su i dalje znatno nepovoljniji nego u razvijenim zemljama. Međutim, čini se da Srbija nije doživela demografsku krizu koja je zabeležena u mnogim privredama u tranziciji. Godine 2003. prosečan očekivani životni vek u Srbiji je bio 70,0 godina za muškarce i 75,2 godine za žene, što je nešto više nego u prethodnoj deceniji. Stopa smrtnosti novorođenčadi je bila, prema proceni, 7,5 na hiljadu u 2004. godini.

2.1.4. Pitanja vezana za rad

Karakteristike tržišta rada u Srbiji su i dalje rigidnost i visoka nezaposlenost. Procenjuje se da trenutna stopa nezaposlenosti iznosi oko 20% radne snage, mada su ove računice uglavnom grube aproksimacije pošto mnogi pojedinci rade u neformalnom sektoru. Novi Zakon o radu donesen 2005. godine predviđa znatnu zaštitu za radnike kada se radi o otpuštanjima i neke međunarodne institucije su ga kritikovale da je nedovoljno fleksibilan. Zakon omogućava radnicima, osim kada se radi o uniformisanim vojnim licima i policajcima, da formiraju i da se uključuju u sindikate. Vlada je takođe usvojila Nacionalnu strategiju zapošljavanja za period 2005.-2010. godina i, uz pomoć EAR, Nacionalni akcioni plan za period 2006.-2008. godina. Oko 95% radne snage je organizovano u sindikate. Sindikati imaju snažne veze sa političkim strankama, posebno sa onima koje su podržavale režim Miloševića.

Zakon zabranjuje trgovinu ljudima, ali je bilo izveštaja da se ljudi krijumčare iz zemlje, u zemlju i unutar zemlje. Bilo je prijava da su neki pripadnici policije i drugi

zvaničnici bili umešani u trgovinu ljudima, ali je broj ovakvih prijavljenih slučajeva bio manji nego prethodnih godina. Srbija je i dalje ostala najpre tranzitni punkt za lica kojima se trguje, posebno za žene i decu, a u manjoj meri je i zemlja odredišta. Žrtve su prolazile kroz Srbiju i često nastavljale put za Italiju i druge zapadnoevropske zemlje. Policija i nevladine organizacije su prijavile veliki broj slučajeva interne trgovine, u koju su uglavnom bile uključene žrtve iz Srbije.

2.1.5. Reforma zakonodavstva

Pravna reforma u Srbiji je i dalje glavni prioritet. Mada tranzicija koja još uvek traje nije uklonila sve strukturne prepreke, Vlada Srbije je prepoznala potrebu da se reformiše poslovno okruženje i da se privreda otvori za inostrano učešće.

U protekle dve godine doneseno je više važnih zakonodavnih akata da bi se pružila podrška reformisanju poslovnog okruženja, a među njima su bili: Zakon o bankama, Zakon o deviznom poslovanju, Zakon o hartijama od vrednosti, Zakon o privrednim društvima, Zakon o preuzimanju, Zakon o investicionim fondovima, Zakon o arbitraži, Zakon o hipoteci i Zakon o organizaciji sudova. Neki drugi zakoni, kao što je Zakon o stranim ulaganjima i Zakon o faktoringu su u fazi predloga i čekaju da se o njima glasa u Skupštini.

Pored toga, Vlada Srbije je objavila drugi Akcioni plan za period 2005-2006. u kome se identifikuju prepreke i uspostavlja okvir za rad sa poslovnom zajednicom u pravcu uklanjanja ovih prepreka. Akcioni plan i Strategija za podsticaj i razvoj stranih ulaganja koji je Vlada pripremila i objavila marta 2006. godine prepoznali su sledeća pitanja vezana za zakon kao glavne prepreke za strana ulaganja u Srbiju: (i) vlasništvo nad zemljištem i pristup zemljištu, (ii) poboljšanje i modernizacija sistema sudova, (iii) privatizacija i deregulacija sektora telekomunikacija, (iv) zakoni o izgradnji i propisi o izgradnji i (v) nekonkurentne i neizvesne strukture naknada i dažbina. Strategija je utvrdila rokove za usvajanje različitih zakona da bi se eliminisale gore navedene prepreke. Neki od novih zakona koji su navedeni u prethodnoj rečenici usvojeni su u skladu sa Akcionim planom Vlade Srbije.

2.1.6. Pitanja vezana za životnu sredinu

Srbija je iz proteklih decenija nasledila i loš kvalitet životne sredine (posebno na jednom broju "vrućih" lokacija kao što su Bor, Novi Sad, Kragujevac, Pančevo, Obrenovac, Smederevo i Beograd) i nedelotvoran okvir politike koja se odnosi na životnu sredinu. Najveći deo zagađenja vazduha izazivaju zastarele tehnologije u industriji i nedostatak adekvatne kontrole emisije u vazduh u sektorima teške industrije, elektroenergije i energetike, kao i saobraćaja.

Vlada Srbije pokušava od februara 1991. godine da uspostavi moderne i opsežne, pravne i izvršne funkcije zaštite životne sredine i zaštite i očuvanja prirode. Ministarstvo za zaštitu prirodnih resursa i životne sredine je restrukturirano u skladu sa preporukama EU iz 2002. godine (novi naziv ovog ministarstva jeste Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine od 3. marta 2004. godine). Ono je odgovorno za usaglašenost sa zakonskim propisima, pripremu i sprovođenje propisa i za stvaranje uslova za realizaciju principa održivog rasta u zemlji. Pored toga, ovo ministarstvo je i dalje odgovorno za zaštitu vazduha, vode, tla, flore i faune.

Vlada je 2003. godine usvojila Nacionalnu strategiju za upravljanje otpadom koja se u ovom trenutku realizuje. Upravljanje otpadom je jedan od prioriteta koji priznaje i sadašnja vlada.

Zakon o zaštiti životne sredine kao i Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu i Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine usvojeni su tokom 2004. godine. Prva i opsežna Nacionalna strategija za zaštitu životne sredine (NES) i Nacionalni ekološki akcioni plan (NEAP) pripremljeni su uz pomoć iz EU. Nacionalna strategija, Predlog zakona o upravljanju otpadom i Predlog zakona o zaštiti vazduha poslali su Skupštini na razmatranje.

Prema Nacionalnoj strategiji za zaštitu životne sredine, opšti ciljevi politike o životnoj sredini jesu: (i) integrisanje politike o životnoj sredini sa politikama drugih sektora; (ii) jačanje institucionalnih kapaciteta; (iii) poboljšanje sistema za praćenje životne sredine i njegovo sprovođenje; (iv) izgradnja sveobuhvatnog sistema zakonodavnih propisa vezanih za životnu sredinu; (v) izrada delotvornog sistema za finansiranje zaštite životne sredine i ekonomskih podsticaja; i (vi) poboljšanje edukacije u vezi sa životnom sredinom.

Nacionalna strategija zaštite životne sredine je utvrdila kratkoročne ciljeve za period 2006.-2010. godina koji se koncentrišu na poboljšanje pravnog okvira, izradu sektorskih strategija i investicionih planova, kao i na poboljšanje sistema praćenja. Tekući ciljevi politike za period do 2015. godine koncentrišu se na proširenje i modernizaciju ekološke infrastrukture, očuvanje prirode i na ciljeve povezane sa biodiverzitetom. Postizanje ovih ciljeva će se koncentrisati na sanitarne deponije, postrojenja za preradu otpadnih voda, tehnologiju za ublažavanje zagađenja vazduha, poboljšanja u saobraćaju, itd., a samim tim će sobom nositi visoke troškove ulaganja.

Kada se radi o srednjoročnim ciljevima koji se predlažu u Nacionalnoj strategiji zaštite životne sredine, Vlada će morati da se fokusira na dalje smanjenje zagađenja (npr. reciklaža i ponovna upotreba određenih otpadnih tokova, smanjenje zagađenja u plovnim vodama, upravljanje kanalizacionim muljem).

Prema procenama Nacionalne strategije zaštite životne sredine, poboljšanje životne sredine koje je potrebno da bi Srbija dostigla standarde koji važe za životnu sredinu u EU moglo bi da košta približno 4,0-4,5 milijardi EUR u narednih 15 godina. Veći delovi investicija će biti potrebni u sledećim sektorima: energetika (29%), upravljanje otpadom (24%), upravljanje vodom i otpadnim vodama (21%) i zaštita životne sredine u sektoru saobraćaja (12.5%). Za ukupna ulaganja u poboljšanje kvaliteta vazduha biće potrebno 40% od prethodno pomenutog ulaganja. EBRD aktivno podržava Vladu Srbije u rešavanju ovih problema vezanih za životnu sredinu otkako su Srbija i Crna Gora postale članice Banke januara 2001. godine. Banka će nastojati da nastavi sa pružanjem podrške tako što će sarađivati sa sponzorima i drugim međunarodnim organizacijama na izradi projekata koje Banka može da podrži u gore navedenoj oblasti.

EBRD će nastaviti da se stara da investicioni projekti u Srbiji budu realizovani u skladu sa politikom EBRD-a za životnu sredinu koja traži od EBRD-a da obezbedi da njene politike i poslovne aktivnosti promovišu principe održivog razvoja. Konkretnije, EBRD će takođe nastaviti da se stara da se za one investicione projekte

za koje je potrebna Procena uticaja na životnu sredinu ovaj proces sprovede u skladu sa zahtevima EU, nacionalnim zahtevima i zahtevima politike za životnu sredinu EBRD-a.

2.2. Napredak u tranziciji i budući izazovi

Transformacija Srbije u tržišnu privredu počela je mnogo kasnije nego u drugim zemljama u regionu, posle izgubljene decenije devedesetih godina prošlog veka. Ozbiljne reforme su počele posle formiranja vlade široke koalicije januara 2001. godine, pod vođstvom premijera Đinđića. Od tada je dinamika reformi pod narednim vladama generalno bila brza, ali je na tom putu dolazilo do kašnjenja i još uvek predstoje veliki tranzicioni izazovi.

Program privatizacije je poslednjih godina zabeležio značajan napredak. Privatizacija manjih preduzeća treba da se okonča u 2007. godini i više od 200 preduzeća je privatizovano kroz aukcije u 2005. godini, s tim da se slična dinamika održala i u 2006. godini. Nekoliko velikih industrijskih preduzeća se pripremaju za privatizaciju, pre svega preduzeće za naftu i gas Naftna industrija Srbije (NIS), gde je tender za manjinski udeo od 25% (sa opcijom povećanja udela na 37,5%) Vlada odobrila avgusta 2006. godine. Druga faza privatizacije kroz tri godine bi omogućila kupcima da povećaju svoje učešće u kompaniji do 49%. Međutim, napredak u privatizaciji drugih velikih preduzeća je sporiji nego što je planirano.

Poslovno okruženje se znatno poboljšalo u odnosu na pre nekoliko godina. Primena novih zakona o stečaju i o privrednim društvima je sporo napredovala u 2005. godini i u prvoj polovini 2006. godine. Više od hiljadu stečaja evidentirano je u 2005. godini, ali je do sada samo mali broj obrađen. Primenu koči spor napredak u obuci novih licenciranih stečajnih upravnika i nespremnost organa da ubrzaju ovaj težak proces. Postupak za registraciju firmi je u velikoj meri pojednostavljen. Međutim, nalazi istraživanja kao što je BEEPS koji su sprovele EBRD i Svetska banka ukazuju na to da korupcija i dalje predstavlja veliki problem.

Infrastrukturne reforme sporo napreduju. Najveća privatizacija otkako su reforme započete odigrala se avgusta 2006. godine u sektoru telekomunikacija sa prodajom Mobi63 (pogledati gornji tekst). Međutim, malo je toga postignuto u smislu delotvorne liberalizacije tržišta kada se radi o sektoru fiksne telefonije. Mada je novo regulatorno telo, Agencija za telekomunikacije, osnovano decembra 2005. godine, Telekom Srbija, koji je u većinskom državnom vlasništvu, i dalje zadržava kontrolu nad tržištem i praktično nema indikacija da bi mogla da bude uvedena bilo kakva prava konkurencija.

Dalje reforme su zabeležene u sektorima puteva i železnice tokom protekle dve godine. Kada se radi o putevima, od oko 25 preduzeća za održavanje puteva, nekih 20 je privatizovano u toku 2005. godine. Pored toga, nekadašnja Direkcija za puteve je transformisana u Javno preduzeće Putevi Srbije u skladu sa novim Zakonom o putevima koji je donesen krajem 2005. godine. Ukupne putarine premašuju nivo povraćaja troškova. Kada se radi o železnici, Vlada je konačno usvojila novi Zakon o železnici početkom 2006. godine. Zakon o železnici predviđa razdvajanje infrastrukture od obavljanja prevoza, uvođenje naknada za pristup i otvoren pristup za druge prevoznike, kao i uvođenje obaveze javnog prevoza. Interna reorganizacija, koja je odvojila infrastrukturu od obavljanja prevoza, već je realizovana. Kao što je ranije spomenuto, Železnice Srbije su sprovele značajan program smanjenja broja zaposlenih. Broj zaposlenih je smanjen na 22.617 sa 33.741 u 2001. godini. Pored

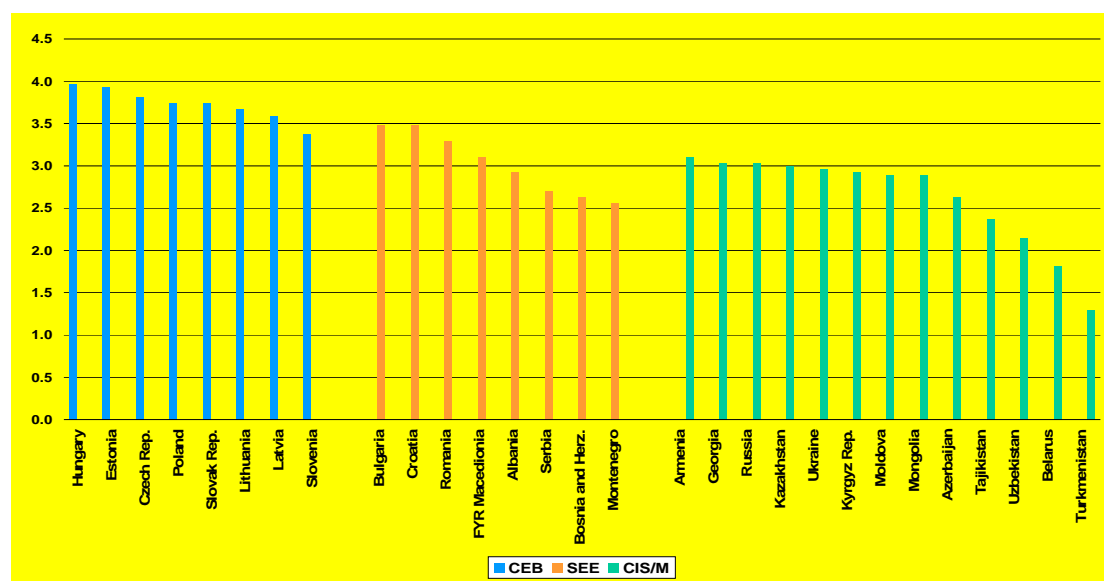
toga, ovo preduzeće je realizovalo prodaju 16 zavisnih društava koja su se bavila sporednim delatnostima.

U sektoru elektroenergetike, kao što je napred rečeno, postavljena je osnova za dalju reformu ovog sektora kroz izdvajanje elektrodistribucije iz integrisanog komunalnog preduzeća, ponovno priključenje na UCTE mrežu, formiranje nezavisne regulatorne agencije i učešće na regionalnom tržištu energije. Međutim, u ovom trenutku nedostaje dovoljno političke spremnosti za podizanje ovih reformi na sledeći nivo koji podrazumeva potpunu podelu ovog sektora, tržišnu liberalizaciju i privatizaciju.

Određeni broj važnih privatizacija se odigrao u sektoru bankarstva tokom protekle godine, uključujući Vojvođansku banku, Nišku banku, Panonsku banku i Kulsku banku. Kao rezultat toga, učešće države u kapitalu banaka je opalo na 21% do sredine 2006. godine. Pored toga, preprivatizacioni ugovor potpisan marta 2006. godine između Vlade i EBRD-a koji se odnosi na Komercijalnu banku će pomoći da se ova banka pripremi za privatizaciju kroz tri godine. U sektoru osiguranja, NBS je oduzela dozvole od jednog broja kompanija koje nisu ispunjavale tražene standarde i stavila je na prodaju jedan broj kompanija, uključujući najmanje 80% druge po veličini osiguravajuće kompanije, DDOR Osiguranje, maja 2006. godine.

Srbija se još uvek suočava sa velikim tranzicionim izazovima na srednji rok. Vlade koje su se sukcesivno smenjivale su sa pravom hvaljene zbog njihove opredeljenosti za reforme u teškim okolnostima, ali je dinamika reformi donekle bila neujednačena. Imajući u vidu nizak početni nivo zemlje, još mnogo toga treba da se uradi da bi se nivo tranzicije približio novim članicama EU. Pokazatelj veličine izazova koji su pred zemljom je očigledan ako se pogledaju “pokazatelji tranzicije” EBRD-a koji se svake godine objavljuju u *Izveštaju o tranziciji* EBRD-a. Dijagram 1 predstavlja prosečan tranzicioni rezultat za 2006. godinu u celom regionu, a zemlje su grupisane u tri široka regiona: centralna i istočna Evropa i baltičke zemlje (CEB), jugoistočna Evropa (SEE) i Zajednica nezavisnih država (CIS) plus Mongolija. Dijagram prikazuje koliki još put Srbija treba da pređe da bi ne samo pristigla članice EU iz regiona CEB, već i druge zemlje jugoistočne Evrope kao što su Bugarska i Rumunija, koje su obe postale članice EU 1. januara 2007. godine.

Dijagram 1: Prosečan rezultat tranzicije

Izvor: EBRD Izveštaj o tranziciji za 2006.

Među glavnim tranzicionim izazovima sa kojima se suočava Srbija nalazi se sledeće:

- **Program privatizacije treba da bude dovršen.** Mada privatizacija malih preduzeća dobro napreduje, jedan broj većih državnih ili društvenih preduzeća treba da prođe osnovno restrukturiranje i da se proda ili zatvori. Ovaj program treba da se ubrza da bi privukao preko potrebne investicije i pospešio konkurentnost ovih grana.
- **Novi zakoni se moraju delotvorno primenjivati.** Novi zakoni važni za unapređenje rezultata preduzeća, uključujući i zakone u oblasti politike konkurencije i stečaja, doneseni su zadnjih godina, ali izazov predstavlja obezbeđenje njihove delotvorne primene. Preduzeća i dalje ukazuju na ozbiljne probleme, uključujući korupciju.
- **Komercijalniji pristup je potreban u pružanju infrastrukturnih usluga.** Infrastrukturna reforma napreduje, ali postoji mnogo izazova u narednom periodu u sektorima puteva, železnice, energetike, lokalne infrastrukture i telekomunikacija u smislu obezbeđenja konkurencije, komercijalne orijentacije i veće uloge privatnog sektora.
- **Nebankarske finansijske institucije treba da se razviju.** Bankarski sektor je doživeo ogroman napredak zadnjih godina, polazeći sa pozicije praktično nepostojećeg poverenja u banke na početku tranzicije. Kreditne aktivnosti beleže brz rast, a kvalitetne inostrane banke su sada ključni akteri na tržištu. Sada je izazov obezbediti da se rastom kredita pažljivo upravlja i da se nebankarske finansijske institucije razviju do punog potencijala.

2.3. Pristup kapitalu i zahtevi u pogledu ulaganja

Preduzeća u Srbiji generalno imaju ograničen pristup spoljnim izvorima finansiranja, mada se situacija brzo poboljšava. Godine 2005., prema Istraživanju poslovnog okruženja i rezultata preduzeća (BEEPS) koje su provele EBRD i Svetska banka, preduzeća u Srbiji i Crnoj Gori su i dalje identifikovala nedostatak pristupa finansiranju kao veliku prepreku za poslovanje. Međutim, domaći krediti beleže brz rast u skladu sa brzim razvojem bankarskog sektora (kao što je napred rečeno).

Ostali nebankarski izvori finansiranja i dalje su ograničeni u Srbiji. Aktivnost na Beogradskoj berzi se povećala tokom protekle dve godine, ali sa veoma niske baze. Sektorom osiguranja i dalje dominira država, mada su planovi za privatizaciju nekoliko velikih osiguravajućih društava pođmakli, dok je reforma penzija u ranoj fazi. Tokom proteklih nekoliko godina strane direktne investicije beleže rast i čini se da će pristup inostranom kapitalu biti sve veći izvor finansiranja za velika ulaganja na srednji rok, posebno imajući u vidu poboljšanu reputaciju zemlje i rejtinge koje su dodelile inostrane rejting agencije kao što su Standard and Poor's i Fitch.

3. STRATEŠKE ORIJENTACIJE

3.1. Prioriteti Banke za period obuhvaćen Strategijom

Banka je spremna da zajednički investira sa snažnim inostranim korporacijama koje su voljne da se prošire na tržište Srbije. Očekuje se da će mnoge zapadne korporacije postepeno seliti svoje proizvodne objekte dalje na istok u potrazi za nižim troškovima poslovanja. Srbija će biti u dobroj poziciji za privlačenje ovakvih investitora s

obzirom na svoju blizinu tržištu EU kao i s obzirom na njenu kvalifikovanu radnu snagu. Troškovi zaposlenih su relativno niski, poreska stopa na dobit preduzeća je jedna od najnižih u Evropi, a poreska oslobođenja za korporacije i drugi programi podsticaja koje je Vlada uvela takođe mogu odigrati svoju ulogu. Banka će, takođe, aktivno širiti svoje finansiranje na lokalna preduzeća, pod uslovom da ona ispunjavaju standarde koje postavlja EBRD kada se radi o korporativnom upravljanju i o transparentnosti. Nekoliko značajnih velikih korporacija je zabeležilo brz rast u proteklih pet godina, često putem velikog zaduživanja, i one se približavaju tački gde mogu lako da se pojave kao regionalni lideri posle konsolidacije u njihovim oblastima, a uz pomoć strateškog partnera kao što je Banka. Banka će, takođe, tražiti prilike za finansiranje strateških investitora u drugim sektorima u kojima se očekuju velike privatizacije, uključujući prirodne resurse (nafta, gas i rudarstvo) i osiguranje.

Tokom sledeće dve godine Banka planira da nastavi blisku saradnju sa Vladom na čitavom nizu infrastrukturnih projekata koje su i Vlada i EU identifikovale kao najvažnije prioritete. Oni se prevashodno odnose na dalji razvoj saobraćajne mreže Srbije, posebno duž Panevropskog koridora VII (Dunav) i Koridora X (završetak modernog autoputa od mađarske granice do BJR Makedonije i Bugarske). Razvoj ovih mreža će dalje ojačati veze Srbije sa susedima, njenu ulogu kao jedne od ključnih tranzitnih zemalja u istočnoj Evropi i njen potencijal za privlačenje novih stranih direktnih investicija.

Tokom naredne dve godine Banka očekuje da će infrastrukturne reforme, uključujući uvođenje Partnerstva javnog i privatnog sektora (PPP), napredovati u Srbiji i da će Banka moći da odigra značajnu ulogu u ovom procesu. Na osnovu postojeće pozicije lidera u zemlji, sa prvim sindiciranjem infrastrukturnog projekta (beogradski most preko Save), Banka će pokušati da ponovi ovaj vid finansiranja i tražiće druge poslovne banke koje bi učestvovala u zajedničkom finansiranju većih i složenijih projekata. Ovim ne samo da će se obezbediti kapital komitentima, već to može takođe da ohrabri bankarski sektor da ponudi nove i složenije proizvode lokalnom tržištu. U pripremi je jedan takav potencijalni projekat partnerstva javnog i privatnog sektora u sektoru puteva uz aktivno učešće Banke. Ako svi preduslovi budu zadovoljeni i ako investitori odgovore na inicijativu Vlade, to bi predstavljalo odličan iskorak u pravcu korišćenja privatnog novca za infrastrukturne projekte. Zbog ograničene sposobnosti zaduživanja zemlje, to bi bio način da se finansira preko potreban razvoj infrastrukture bez ugrožavanja makroekonomske stabilnosti.

Banka prati tekuće makroekonomske uslove u nameri da počne sa prikupljanjem sredstava za finansiranje u lokalnoj valuti čim to bude bilo moguće. Banka će zajedno sa lokalnim partnerima, uključujući i centralnu banku i poslovne banke, raditi na pripremi pravnog i tehničkog okruženja za ovu inicijativu.

3.2. Izazovi i ciljevi Banke po sektorima

Tokom naredne dve godine sledeće aktivnosti i sektori će biti glavni prioriteti:

3.2.1. Privredni sektor

Banka će nastaviti da obezbeđuje finansiranje za privatizaciju i postprivatizaciono restrukturiranje kako domaćim tako i inostranim kompanijama i sve će se više fokusirati na finansiranje velikih kompanija, kako se one budu konsolidovale i širile na ceo region. Novi Fond Italije i EBRD-a za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana pruža dodatnu šansu za usmeravanje ka manjim kompanijama u kojima

postoji potencijal za snažan rast, prvenstveno u obliku učešća u kapitalu. Tradicionalno, Srbija ima snažan sektor agrobiznisa i očekuje se da će se najveći broj transakcija i dalje odnositi na ovaj segment. Međutim, sa privatizacijom velikih državnih preduzeća koja su sada u postupku restrukturiranja, dodatne mogućnosti se takođe očekuju u ostalim sektorima, a posebno u opštoj industriji i u prirodnim resursima. Očekuje se da državna preduzeća postanu privlačniji ciljevi za strateške investitore, bilo kao pravna lica (posle izdvajanja sporednih aktivnosti, bez većih tereta u smislu viška radne snage i bez prethodno nasleđenog duga) ili kao imovina kroz stečaj.

Nekoliko investicija bi moglo da bude finansirano u sektoru nepokretnosti. Banka će ponuditi selektivnu podršku projektima koji promovišu bolji kancelarijski prostor, logistiku/skladišta, hotele i maloprodajnu infrastrukturu, kao odgovor na tražnju, uglavnom putem dugoročnog prioritetnog kreditiranja ili kombinacije kredita i učešća u kapitalu, uz ugovorenu strategiju izlaska iz investicije. Banka će nastaviti da olakšava razvoj kvalitetne hotelske i kancelarijske infrastrukture u Beogradu i drugim većim gradovima. Banka će, takođe, nastojati da selektivno podržava izgradnju stambenih objekata, kao i projekte koji unapređuju logistiku i maloprodajnu infrastrukturu.

Banka će nastaviti da pruža pomoć i podršku lokalnim preduzećima kroz programe TAM i BAS. Program TAM funkcioniše u zemlji od 2001. godine i u okviru njega je uspešno realizovano 86 projekata, od kojih je 68 finansirala EAR, a 18 nekoliko bilateralnih donatora. U skladu sa fokusom TAM-a da se seli iz glavnih gradova, 75% projekata je bilo realizovano van Beograda. Program BAS je počeo da funkcioniše u Beogradu jula 2006. godine, zahvaljujući podršci holandskog Ministarstva za saradnju u razvoju i do sada je započeo sedam projekata. U pripremnoj proceduri je još 14 projekata. Programi su koncipirani tako da pospešuju razvoj malih i srednjih preduzeća u privatnom sektoru, omogućavajući im da se prilagode slobodnoj tržišnoj privredi i da pomažu kompanijama da budu konkurentnije na domaćim i inostranim tržištima. I TAM i BAS će nastaviti da direktno rade sa pojedinačnim preduzećima i obezbeđivaće pomoć u restrukturiranju poslovanja, poboljšanju proizvoda, tehničkom i ekološkom unapređenju, sertifikaciji kvaliteta, pružanju saveta o tržišnom pozicioniranju i u obezbeđivanju pomoći na planu razvoja znanja i veština za upravljanje poslovanjem i za planiranje. Programi TAM/BAS će takođe pomoći u komunikaciji sa potencijalnim investitorima, uključujući i Banku. Postoje snažne paralele između rada programa TAM/BAS i investicionih prioriteta Banke, a povezivanje stručnog znanja TAM/BAS sa bankarskim timovima i Stalnom kancelarijom EBRD-a će se postići kroz aktivnosti pre i posle ulaganja.

3.2.2. Infrastruktura

Banka će nastaviti da igra ključnu ulogu zajedno sa EIB-om, EU i Svetskom bankom u razvoju saobraćajne, energetske i lokalne infrastrukture u zemlji. Najveći deo ulaganja u smislu obima se očekuje u sektoru saobraćaja da bi se završio razvoj modernog autoputa i železničke mreže duž Koridora X. Dodatna ulaganja se očekuju u projektima koji treba da premeste tranzitni saobraćaj iz glavnih gradskih područja. U ovom smislu će prvi prioritet biti sufinansiranje završetka obilaznice oko Beograda. Slični projekti mogu nastati i u srednjoročnom periodu u drugim gradovima u kojima se brzo povećava intenzitet saobraćaja, kao što su Novi Sad i Niš. Pored toga, Banka će nastojati da organizuje poslove koje može da podrži i koji će poboljšati navigaciju na Koridoru VII (reka Dunav). Banka će takođe nastojati da podržava partnerstva

javnog i privatnog sektora (PPP), gde bi sektor puteva bio najverovatniji kandidat za ovaj način finansiranja na srednji rok.

U lokalnom sektoru Banka očekuje da će nastaviti svoju uspešnu saradnju sa gradom Beogradom i uspešno raditi na završetku potpisanih projekata. Takođe će nastojati da diverzifikuje svoje finansiranje gradova srednje veličine ili regiona pod uslovom da je njihovo finansijsko stanje adekvatno, u oblastima upravljanja vodosnabdevanjem i otpadnim vodama, deponija i upravljanja otpadom, daljinskog grejanja i gradskog saobraćaja. Dijalog o politici će se usredsrediti na potrebu postojanja veće fiskalne decentralizacije da bi se obezbedila adekvatna finansijska osnova za kreditiranje lokalnih samouprava bez državne garancije.

Konačno, Banka će nastaviti da podržava razvoj sektora energetike posebno kroz komercijalizaciju energetske komunalnih usluga i moguće buduće učešće privatnog sektora kroz finansijske strukture tipa PPP. Banka će nastojati da razvija svoje operativne aktivnosti u oblastima održive energije i energetske efikasnosti. U središtu će, takođe, biti isplata preostalih iznosa po osnovu dva zajma potpisana 2001. i 2003. godine. Banka će biti aktivna u dijalogu o politici sa nosiocima interesa (regulatorni organi, državne institucije i energetske kompanije) da bi obezbedila primenu zdravog pravnog i regulatornog okvira i postavljanje temelja za kompletno razdvajanje aktivnosti u ovom sektoru, transparentno utvrđivanje cena, tržišnu liberalizaciju i konačnu privatizaciju.

3.2.3. Finansijski sektor

Banka će nastojati da pomaže bankama koje imaju snažno prisustvo u zemlji i koje tragaju za mogućnostima za povećanje tržišnog učešća i za uvođenje novih proizvoda. Iako visoke obavezne rezerve čine da okruženje predstavlja veći izazov kada se radi o kreditima, Banka će nastojati da nastavi da radi sa domaćim i inostranim bankama i investicionim fondovima kao što je Evropski fond za jugoistočnu Evropu (koji je decembra 2005. godine osnovala nemačka vlada), tako što bi se odobravale kreditne linije za mala i srednja preduzeća i hipotekarne linije, čime bi se jačao razvoj zdravog sektora malih i srednjih preduzeća u zemlji. Pored toga, Banka će sve više raditi na transakcijama na bazi učešća u kapitalu i kreditiranja sa nebankarskim finansijskim institucijama. Posle usvajanja novog Zakona o osiguranju pre dve godine, Narodna banka Srbije je, kao novi nadzorni organ, preduzela hrabre korake u smislu raščišćavanja situacije u ovom sektoru i prepolovila broj osiguravajućih društava. Slično tome, država je nedavno raspisala tender za prodaju drugog po veličini osiguravača i sada je u postupku restrukturiranja najveće domaće osiguravajuće kuće. Sve ove mere pružaju uveravanje da će i ovaj sektor krenuti putem bankarskog sektora; zbog toga će Banka nastojati da aktivno učestvuje u nastajanju zdravog sektora osiguranja. Slično ovome, povećano finansiranje se očekuje za druge nebankarske finansijske organizacije, prvenstveno u oblasti lizinga i penzionih fondova.

U finansijskom sektoru Banka će nastaviti da se usredsređuje na: (i) obezbeđivanje finansiranja bankama kao i institucionalne podrške da bi se bankama pomoglo da razvijaju nove proizvode (uključujući Program za olakšavanje trgovine i sufinansiranje), šire poslovanje na održivim osnovama i poboljšaju korporativno upravljanje; i (ii) usmeravanje više sredstava ka malim i srednjim preduzećima preko poslovnih banaka i institucija za mikrokreditiranje, uključujući i realizaciju Fonda za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana i Okvirnog

fonda za finansiranje mikro, malih i srednjih preduzeća za zemlje zapadnog Balkana i Hrvatsku.

4. SARADNJA SA DRUGIM MEĐUNARODNIM FINANSIJSKIM INSTITUCIJAMA I MULTILATERALNIM DONATORIMA

Saradnja sa donatorima i međunarodnim finansijskim institucijama je bila veoma dobra u Srbiji u prethodnom periodu. Banka ima dobre radne odnose sa svim glavnim nosiocima interesa i sufinansirala je određeni broj projekata sa drugim multilateralnim i bilateralnim finansijskim institucijama. Timovi održavaju stalni dijalog sa svim ključnim nosiocima interesa, a institucionalne reforme i prioriteti vezani za finansiranje Banke uvek se utvrđuju u bliskim konsultacijama sa svim stranama. Programi tehničke saradnje i ostalo sufinansiranje su bili od presudnog značaja u smislu da se obezbedi da Srbija učini značajne krupne korake napred u oblastima u kojima je Banka obezbedila finansiranje, kao što su sektor puteva i železnice. Banka će nastaviti da tesno saraduje sa EU/EAR, drugim međunarodnim finansijskim institucijama i bilateralnim donatorima u ovom segmentu u nastupajućem periodu.

4.1. Evropska unija (EU)

EU je najveći donator u Srbiji i odigrala je vodeću ulogu u pružanju podrške rekonstrukciji Srbije kroz bespovratna sredstva u prvim fazama tranzicije. Pomoć EU se fokusirala na dobro upravljanje i na izgradnju institucija, ekonomske reforme, društveni razvoj i civilno društvo, kao i na velike doprinose sektoru energetike, saobraćajne i lokalne infrastrukture.

Podrška EU u smislu obezbeđivanja sredstava, kao i druge aktivnosti donatora, intenzivno se koordiniraju preko Jedinice za koordinaciju pomoći razvoju (DACU) pri Ministarstvu za ekonomske odnose sa inostranstvom Republike Srbije, koju je formirala Vlada kao fokalni punkt za povećanje stručnih kapaciteta na planu strateškog planiranja i za poboljšanje koordinacije donatora.

EAR rukovodi glavnim programima pomoći EU u Srbiji u ime Evropske komisije (EC). Srbija takođe dobija i pomoć Evropske komisije kojom ne upravlja EAR i koja uključuje makrofinansijsku pomoć, humanitarnu pomoć, pomoć na planu demokratizacije, pomoć za carinsko i fiskalno planiranje, podršku za programe saradnje na planu visokog obrazovanja, Regionalni CARDS program. Pored toga, Srbija takođe dobija bilateralna sredstva koja obezbeđuju države članice EU.

Banka je uspostavila veoma dobru saradnju sa EAR-om i aktivno saraduje u okviru kako tehničke saradnje tako i sufinansiranja. EAR je najveći donator sredstava tehničke saradnje za projekte koje finansira Banka, sa više od 10,6 miliona EUR angažovanih sredstava, od kojih se najveći deo koristi za pripremu i realizaciju projekata i za institucionalne reforme pre nego što dođe do ulaganja i za radove nadzora za vreme realizacije projekata.

Ukupni portfelj sredstava kojima upravlja EAR u Srbiji sada iznosi 1,13 milijarde EUR. Sa stanjem u junu 2006. godine, 86% ovih sredstava je bilo ugovoreno, a 70% plaćeno. Realizacija programa za 2006. godinu uključivala je još 142 miliona EUR. EAR je započela realizaciju svoje strategije izlaska. Neće više biti novih budžetskih izdvajanja za 2007., a do 2008. godine aktivnosti ove Agencije će biti privedene kraju.

EU smatra Srbiju “zemljom potencijalnim kandidatom za članstvo u EU” i, kao takva, zemlja će imati koristi od novouspostavljenog “Pretpristupnog instrumenta EU (IPA)” od 2007. do 2013. godine. CARDS program Evropske komisije, zajedno sa EAR-om, okončaće svoje aktivnosti 31. decembra 2006. godine i u suštini će biti zamenjen “Pretpristupnim instrumentom – IPA”. Glavni cilj pretpristupnog instrumenta (IPA) jeste da pomogne Srbiji da se suoči sa izazovima evropske integracije, da sprovede reforme koje su potrebne da bi se ispunili zahtevi EU i ostvari napredak u Procesu stabilizacije i pristupanja, kao i da se postave osnove za ispunjenje kriterijuma iz Kopenhagena kao preduslova za članstvo u EU. Indikativne alokacije sredstava Srbiji po osnovu Višegodišnjeg indikativnog finansijskog okvira (MIFF) za period 2007-2009. godina iznose 572,4 miliona EUR. U periodu od 2007 do 2009. godine pomoć IPA Srbiji uglavnom će se odnositi na “pomoć u tranziciji” i na “izgradnju institucija” sa komponentom “prekogranične saradnje”. Poneke implikacije za operativnu podršku aktivnostima koje spadaju u okvire mandata EBRD-a tek treba da budu utvrđene.

4.2. Evropska investiciona banka (EIB)

EIB je započela svoj rad u Srbiji 2001. godine i zajedno sa Bankom radi na više projekata. EIB je do sada zaključila 19 ugovora o zajmu i obezbedila iznos od 852 miliona EUR za finansiranje projekata u finansijskom sektoru a u korist malih i srednjih preduzeća i lokalne infrastrukture, modernizacije aerodroma, sanacije i izgradnje puteva, sanacije železnica, gradske infrastrukture, energetike, zdravstva i obrazovanja, s time da je sektor saobraćaja najveći primalac ovih sredstava.

Doprinosom od 425 miliona EUR za projekte koje finansira Banka, EIB je daleko najveći sufinansijer u Srbiji. Među ovim projektima su i dva koja se odnose na sanaciju i izgradnju puteva, železnicu, sistem kontrole leta, elektroenergiju i energetiku i lokalnu infrastrukturu. Za većinu sufinansiranih projekata EAR je odobrila i dodatno bespovratno finansiranje, uglavnom za poslove nadzora nad radovima i za formiranje jedinica za implementaciju projekta.

Paralelno sa nastavljajem podrške za rekonstrukciju i unapređenje regionalne i lokalne mreže osnovne infrastrukture (saobraćaj, energija i životna sredina), EIB planira da poveća pomoć privatnom sektoru i da više kredita obezbedi za sektore zdravstva i obrazovanja u narednim godinama. EIB, takođe, namerava da istraži mogućnost daljeg sufinansiranja sa EBRD-om i drugim međunarodnim finansijskim institucijama.

4.3. Međunarodni monetarni fond (MMF)

Međunarodni monetarni fond (MMF) je do danas Srbiji odobrio zajmove u visini od oko 2 milijarde EUR. Deo sredstava je vraćen pre roka tokom 2006. godine, pošto je Vlada imala velike prilive sredstava od privatizacije i budžetski suficit u protekle dve godine.

Februara 2006. godine Izvršni odbor MMF-a je završio šestu i konačnu reviziju ekonomskih rezultata Srbije po osnovu Trogodišnjeg aranžmana i odobrio isplate od 90,1 miliona USD.

Dana 21. jula 2006. godine, posle proglašenja nezavisnosti Crne Gore, članstvo Srbije nije time bilo ugroženo, pošto je ona postala pravni sledbenik bivše Državne zajednice.

Pored toga, MMF obezbeđuje Vladi i centralnoj banci Srbije tehničku pomoć i obuku u oblastima svog stručnog znanja kao što su fiskalna i monetarna politika, statistika. Glavni cilj ovih projekata jeste da se ojača ljudski i institucionalni kapacitet centralne banke, kao i da se pomogne u koncipiranju i sprovođenju delotvornih makroekonomskih i strukturnih politika.

4.4. Grupa Svetske banke / IFC

Maja 2001. godine, Srbija i Crna Gora je nasledila članstvo u Svetskoj banci, a posle referendumu o nezavisnosti u Crnoj Gori maja 2006. godine Srbija je kao pravni sledbenik zamenila Zajednicu kao član Svetske banke.

Svetska banka je podržala Srbiju kroz Vladin Program ekonomske rekonstrukcije i tranzicije, koji je finansiran po osnovu trogodišnje posebne IDA alokacije u iznosu do 540 miliona USD.

Finansiranje Svetske banke tokom prethodnog perioda uglavnom je bilo u obliku kredita za strukturno prilagođavanje (SAC) koji su bili vezani za reforme politike i institucionalne reforme. Među drugim sektorima koje je finansirala Svetska banka bili su penzijski sistem, životno okruženje, javno zdravstvo, privatizacija i restrukturiranje banaka, olakšavanje trgovine, elektroenergija i energetika.

Svetska banka pomaže vlastima u Srbiji da realizuju reforme politika i mera kroz trogodišnji (2005-2007.) Program strategije pomoći zemlji u visini od 400-550 miliona USD, sa tri ključna cilja: (i) efikasniji javni sektor, (ii) dinamičniji privatni sektor i (iii) smanjivanje nivoa siromaštva.

Od kako je postala članica IFC-ja 2001. godine, Srbija je dobila angažovana sredstava ove organizacije u visini od 330 miliona USD (sa stanjem u junu 2006.), prvenstveno za projekte u sektorima finansija i prerađivačke industrije. Pored toga, IFC je i dalje jedan od vodećih donatora i u pogledu vrednosti i u pogledu obima projekata različite tehničke pomoći.

Strategija IFC-ja u Srbiji je usredsređena na privlačenje strateških inostranih investitora u pravcu uspostavljanja stabilnih finansijskih institucija. IFC će i dalje nastojati da iznalazi mogućnosti za investiranje u Srbiji i u saradnji sa drugim multilateralnim organizacijama podržavaće projekte tipa PPP kao alternativnog puta za privlačenje investicija privatnog sektora i za zadovoljavanje značajnih potreba u infrastrukturi. IFC će takođe nastaviti da prati mogućnosti u sektorima nafte, saobraćaja i elektroenergije.

4.5. Razvojna banka Saveta Evrope

Aprila 2004. godine, Srbija je prihvaćena kao 37. član Razvojne banke Saveta Evrope (CEB). CEB, kao multilateralna banka za razvoj, odobrava zajmове za finansiranje projekata u socijalne svrhe i ima ključnu ulogu u finansiranju socijalne infrastrukture i u obezbeđivanju pomoći izbeglicama, migrantima i raseljenim licima. Do sada je CEB u Srbiji finansirala projekat socijalnog stanovanja za izbeglice (20 miliona EUR) i obezbedila finansiranje u visini od 9,6 miliona EUR za radove na sanaciji kuća oštećenih u poplavama u regionu Vojvodine. CEB je, takođe, odobrila tri kredita preko jedne italijanske banke (ukupno finansiranje od 32,5 miliona EUR) čiji je cilj bilo (i) otvaranje radnih mesta proširivanjem sektora malih i srednjih preduzeća, (ii) sufinansiranje lokalnih ulaganja u socijalnu infrastrukturu i (iii) restauracija i sanacija jednog broja istorijskih lokaliteta i lokaliteta kulturnog nasleđa.

4.6. Multilateralni i bilateralni donatori

Mnoge zemlje su podržale tranziciju Srbije kroz finansijsku podršku i tehničku pomoć. Prema podacima dobijenim od Ministarstva za ekonomske odnose sa inostranstvom, glavni bilateralni donatori do 2006. godine jesu SAD, Nemačka, Italija, Švedska i Holandija. Od 2001. godine Banka aktivno saraduje sa multilateralnim i bilateralnim donatorima u okviru projekata tehničke saradnje (za koje su ukupna angažovana sredstva za period 2001.-2006. godina dostigla iznos od 32,6 miliona EUR), kao i Zvanične inicijative za sufinansiranje (670 miliona EUR je ukupan iznos sredstava za 26 transakcija). Srbija će za zajednicu donatora ostati među zemljama prioritetima.

Šest donatora (EAR, Kanada, SAD, Italija, Francuska i Holandija) čine više od 85% ukupnih angažovanih sredstava za projekte koje podržava Banka, a EAR je daleko najveći donator sa preko 10,6 miliona EUR. U tri sektora se slilo najviše sredstava Fonda EBRD-a za tehničku saradnju: finansije (12,9 miliona EUR), prerađivačka industrija preko programa TAM/BAS (7,4 miliona EUR) i saobraćaj (4,8 miliona EUR). Ostali sektori koji su dobili sredstva tehničke saradnje bili su energetika, socijalne usluge i lokalna i ekološka infrastruktura. Do 2006. godine sredstva tehničke saradnje u iznosu od 5,9 miliona EUR bila su angažovana za obavljanje raznih zadataka u Srbiji. EAR (3,5 miliona EUR) i Kanada (1,5 miliona EUR) su bili ključni donatori. Pristup kreditima za mala i srednja preduzeća poboljšan je kroz Fond za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana. Obezbeđena je dodatna podrška za programe TAM i BAS. Godine 2003. Banka je uspostavila Italijanski fond za podelu rizika za Srbiju i Crnu Goru, čime je italijanska vlada obezbedila 8,5 miliona EUR kao subordiniranu suinvesticiju za investiranje u projekte EBRD-a sa visokim rizikom i visokim prinosom. Sredstva ovog fonda su u potpunosti iskorišćena do kraja 2003. godine u četiri velike transakcije koje su iznosile 40 miliona EUR u vidu ulaganja EBRD-a i 80 miliona EUR ukupnih troškova projekta. Sve se transakcije u ovom trenutku otplaćuju.

Na Godišnjoj skupštini EBRD-a održanoj u Londonu maja 2006. godine, **Multidonatorski fond za zemlje zapadnog Balkana** je zvanično najavljen sa inicijativom da se poveća investiranje u privatni biznis i u razvoj infrastrukture u zemljama zapadnog Balkana, uključujući i Srbiju. Fond je postao operativan novembra 2006. godine, sa početnim budžetskim izdvajanjem od preko 13 miliona EUR koje je obezbedilo četrnaest zemalja.

B. Kosovo

1. PORTFELJ BANKE

1.1 Pregled dosadašnjih aktivnosti

Marta 2005. godine Banka je sklopila Memorandum o razumevanju sa UNMIK-om, koji je dao Banci iste privilegije i imunitete koji su predviđeni u Ugovoru o osnivanju Banke. Posle zaključenja Memoranduma, Banka je povećala obim svog poslovanja više od šest puta. Decembra 2006. godine, ukupni obim poslovanja Banke je bio 17,9 miliona EUR (operativna sredstva od 5,8 miliona EUR), što je predstavljalo 13 projekata u privatnom sektoru (učesće u kapitalu ProCredit banke, Kosovskog investicionog fonda za rekonstrukciju – koji je sufinansiran sa italijanskom vladom,

kreditna linija za mala i srednja preduzeća Kasabanci, Kreditna linija za mala i srednja preduzeća i linija Programa za olakšavanje trgovine sa Raiffeisen bankom Kosovo, kreditne linije za mala i srednja preduzeća i za mikro i mala preduzeća i linija Programa za olakšavanje trgovine sa Novom bankom Kosova, kreditna linija za mikro i mala preduzeća sa Programom za kosovska preduzeća (KEP) i Euro Fat).

1.2 Realizacija prethodne strategije

Poslednja strategija za zemlju koja je odobrena novembra 2004. godine postavila je sledeće strateške prioritete za Banku:

- Banka će nastaviti svoj “due diligence” u lokalnim privatnim bankama radi započinjanja Programa olakšavanja trgovine koji bi se mogao proširiti da uključi i kreditne linije iz Fonda EU i EBRD-a za mala i srednja preduzeća u zemljama zapadnog Balkana, a potencijalno i investicije u učešće u kapitalu.
- Program TAM/BAS će se razviti uz podršku Evropske agencije za rekonstrukciju.
- U sektoru infrastrukture Banka će podržati osnivanje nezavisne regulatorne agencije za telekomunikacije (TRA) u okviru primene modernih standarda i identifikacije rešenja za mogućnost međunarodnog povezivanja lokalnih telekomunikacionih mreža.
- Banka će takođe nastojati da identifikuje oblasti u okviru sektora energetike gde bi mogla da pruža tehničku pomoć, što bi na kraju moglo da dovede do ulaganja kada bude utvrđena jasna strategija za poboljšanje naplate i uspostavljanje režima povraćaja troškova u okviru KEK-a.
- Banka će takođe nastaviti da prati svaki pomak u okviru privatizacije društvenih preduzeća i ispitivaće potencijalne projekte sa strateškim investitorima.

Tokom perioda obuhvaćenog prethodnom strategijom potpisano je osam transakcija (dve na bazi Fonda za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana, jedna po osnovu novog Okvirnog fonda za finansiranje mikro, malih i srednjih preduzeća za zemlje zapadnog Balkana i Hrvatsku, tri po osnovu novog Fonda EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana, kao i dve po osnovu regionalnog Programa za olakšavanje trgovine - TFP).

- Banka je potpisala Kreditnu liniju za mala i srednja preduzeća koja je odobrena Kasabanci (2 miliona EUR) maja 2005. godine. Tim u ovom trenutku prati situaciju u banci u odnosu na određena operativna pitanja i pitanja korporativnog upravljanja koja su iskrsla, kao i napredak u realizaciji naloga Službe za plaćanja Kosova (februar 2006. godine) u vezi sa ovim pitanjima. Tim će razmotriti aktiviranje Kreditne linije za mala i srednja preduzeća i dalji nastavak rada sa linijom Programa za olakšavanje trgovine (1 milion EUR) čim bude postignuto zadovoljavajuće sprovođenje naloga Službe.
- Banka je potpisala kreditnu liniju za mala i srednja preduzeća sa Raiffeisen bankom Kosovo (10 miliona EUR) po osnovu Fonda za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana maja 2006. godine i liniju Programa za olakšavanje trgovine sa Raiffeisen Kosovo (1 milion EUR) jula 2006. godine.
- Banka je potpisala Kreditnu liniju za mala i srednja preduzeća sa Novom bankom Kosova (2 miliona EUR, 1,4 miliona EUR za finansiranje od strane EBRD-a i 0,6 miliona EUR za italijansko sufinansiranje) i Kreditnu liniju za mikro i mala preduzeća (1 milion EUR, od čega 0,7 miliona EUR za finansiranje od strane

EBRD-a i 0,3 miliona EUR za italijansko sufinansiranje) po osnovu Fonda EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana iz novembra 2006. godine. Banka je takođe potpisala liniju Programa za olakšavanje trgovine sa NBK (0,5 miliona EUR) decembra 2006. godine.

- Banka je potpisala kreditnu liniju za Program preduzeća na Kosovu (3 miliona EUR) po osnovu novog Okvirnog fonda za finansiranje mikro, malih i srednjih preduzeća za zemlje zapadnog Balkana i Hrvatsku decembra 2006. godine.
- Banka je potpisala kredit za Euro Fat (1,3 miliona EUR) po osnovu Fonda EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana decembra 2006. godine.

Banka je započela svoju pomoć i podršku lokalnim preduzećima preko **programa TAM/BAS** na Kosovu 2005. godine. Do sada je u okviru TAM-a realizovano 27 projekata, a u okviru BAS-a 66 projekata na Kosovu. TAM operacije na Kosovu finansira EAR (1,5 miliona EUR odobrenih 2004. godine). BAS operacije finansira EAR (0,5 miliona EUR u 2004. godini) i od nedavno Holandija (0,2 miliona EUR koji su odobreni decembra 2005. godine).

Regulatorna tehnička saradnja u oblasti telekomunikacija je prvobitno započeta februara 2004. godine kao priprema za buduće poslove Banke na ovom sektoru (npr. sa PTT-om Kosova, postojećim telekom operaterom). Tehnička saradnja je ponovo pokrenuta januara 2006. godine i u ovom trenutku konsultant Banke pomaže Ministarstvu za saobraćaj i veze Privremene prelazne samouprave i novoformiranoj Regulatornoj agenciji za telekomunikacije (TRA) u razvoju politike, kao i pravnog i institucionalnog okvira za ovaj sektor na Kosovu. Banka će se potruditi da obezbedi dalju tehničku saradnju u ovom sektoru na Kosovu pod uslovom da rezultat sadašnje tehničke saradnje bude uspešan.

1.3 Tranzicioni uticaj i pouke

Banka ima četiri kreditne linije za mikro, mala i srednja preduzeća sa tri lokalne privatne banke - Kasabankom, Raiffeisen bankom Kosovo i Novom bankom Kosova. Banka je, takođe, potpisala liniju Programa za olakšavanje trgovine sa Raiffeisen bankom Kosovo. U segmentu mikro i malih preduzeća, Banka je pomogla da se formira ProCredit bank Kosovo 2000. godine. EBRD ima udeo od 16,67 procenata u ProCredit banci (PCB) čija je vrednost 1,675 miliona EUR. Portfelj PCB raste veoma brzo, tako da je obim kredita lokalnim klijentima na kraju septembra 2006. godine dostigao iznos od više od 220 miliona EUR.

Investicioni fond za rekonstrukciju Kosova (KREF) osnovan je novembra 1999. godine, nekoliko meseci posle prekida sukoba na Kosovu, kao izdvojena, prekogranična investicija Albanskog investicionog fonda za rekonstrukciju (AREF), a pre nego što je Srbija postala zemlja u kojoj EBRD posluje. Direktor fonda AREF se saglasio da proširi svoje poslovanje na Kosovo i Ugovor o upravljanju je potpisan juna 2000. godine. Slično kao i u slučaju AREF-a, i KREF je bio podržan jednim posebnim fondom formiranim od prvih doprinosa za pokriće gubitaka koje je obezbedila Vlada Italije. Detaljna potraga koju je sproveo menadžer Fonda imala je za rezultat samo šest investicija u vrednosti od 1,6 miliona EUR, što je bio pokazatelj vrlo teške investicione klime u celoj pokrajini posle raspada državnih struktura i gubitka svih evidencija preduzeća, posebno za poslove vezane za učešće u kapitalu. Neke ključne **pouke** u prvim godinama postojanja KREF-a mogu se izvući iz izveštaja Sektora za evaluaciju za 2004. godinu (PE04-266). One se tiču potrebe stvaranja stabilne institucionalne

strukture, kao i različitih olakšavajućih faktora u toku rada u situacijama nakon sukoba. Danas se pokazuje da je iskustvo KREF-ovog rada na veoma nestabilnoj i u pravnom smislu netestiranoj teritoriji na stvaranju prisustva na terenu i na povećanju saznanja Banke o lokalnim uslovima, kao i na uspešnom upravljanju teškim investicijama (uključujući i izloženost nesofisticiranom lokalnom sudskom sistemu) od veoma velike koristi i da je od ključnog značaja za sadašnje projekte, a posebno za dodatne investicije odobrene na osnovu novog Fonda EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana.

2. POSLOVNO OKRUŽENJE

2.1 Opšte reformsko okruženje

2.1.1 Politička kretanja

Kosovo, koje je formalno još uvek deo Srbije, pod upravom je Privremene administrativne misije UN na Kosovu (UNMIK), i to na osnovu Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN iz juna 1999. godine. Ustavni okvir za privremenu samoupravu na Kosovu koji je doneo UNMIK (Ustavni okvir) definiše privremene institucije samouprave, uključujući i privremenu vladu i skupštinu sa 120 poslaničkih mesta. Skupština ima 21 člana etničkih manjina, uključujući 10 etničkih Srba i 11 pripadnika drugih grupacija među kojima su Turci, Bošnjaci, Goranci, Romi, Aškalije i Egipćani. U privremenoj vladi su i dva ministra manjinskih etničkih grupa, jedan etnički Srbin i jedan etnički Bošnjak i tri zamenika ministara pripadnika manjina. Neki etnički Srbi bojkotuju rad Skupštine. Višestranački izbori za mesta u kosovskoj Skupštini, koji su održani 2004. godine, ocenjeni su od strane međunarodnih posmatrača kao generalno slobodni i poštteni. Od marta 2006. godine predsednik je Fatmir Sejdiu. Premijer je, takođe od marta 2006. godine, Agim Çeku.

Međunarodna akcija za određivanje konačnog statusa ove Pokrajine, kako je predviđeno Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN, započela je 2005. godine. Kao deo tih međunarodnih napora, direktni pregovori između Beograda i Prištine pod pokroviteljstvom Martija Ahtisarija, specijalnog izaslanika generalnog sekretara UN, i Alberta Rohana, njegovog zamenika, bivšeg šefa Ministarstva inostranih poslova Austrije, započeti su februara 2006. godine. Tokom niza održanih sastanaka dve strane su zauzele čvrste i nepomirljive stavove: srpska strana je bila spremna da obezbedi širok stepen autonomije za Kosovo, ali je isključivala nezavisnost. Strana kosovskih Albanaca, uz nuđenje autonomije maloj srpskoj manjini na Kosovu u okviru decentralizovanog sistema lokalne uprave, insistirala je na potpunoj nezavisnosti za pokrajinu. Nikakav pomak nije ostvaren na postizanju kompromisa. Dana 28. i 29. oktobra 2006. godine Srbija je održala referendum o novom Ustavu, u kome se kaže da je Kosovo 'sastavni deo Srbije'. Od ukupnog broja lica izašlih na referendum koji je iznosio 54,19 procenata, 52,31% upisanih glasača je glasalo za Ustav. Većinsko albansko stanovništvo Kosova nije bilo upisano u glasačke spiskove. Očekuje se da preporuka o konačnom statusu ove Pokrajine bude data u prvoj polovini 2007. godine i da bude izneta pred Savet bezbednosti UN.

Posle razrešenja pitanja statusa očekuje se da Evropska unija preuzme vodeću ulogu u definisanju, finansiranju i obezbeđivanju kadrova u okviru međunarodnog prisustva. EU će imati vodeću ulogu uglavnom na obezbeđivanju sprovođenja statusa, posebno u oblastima vladavine prava i privrede. Kvartalni sastanci u okviru Mehanizma za

praćenje procesa stabilizacije i pridruživanja počinju polako da zaokupljaju veću pažnju vlade.

2.1.2 Ekonomsko okruženje

U situaciji sve manjih priliva sredstava od donatora rast BDP-a je bio nizak ili ga skoro nije bilo tokom proteklih nekoliko godina. Pouzdani podaci o privrednoj aktivnosti na Kosovu su retki. Međutim, prema procenama MMF-a, BDP je zabeležio neznatan realan pad u 2005. godini. Visina BDP-a po glavi stanovnika se u ovom trenutku procenjuje na 1100 EUR, što je znatno ispod proseka za region, a siromaštvo i nezaposlenost su veoma rasprostranjeni. Ipak, preliminarne indikacije privredne aktivnosti za 2006. godinu ukazuju na porast zahvaljujući intenzivnoj aktivnosti privatnog sektora, tako da su tekuće projekcije da će realan BDP zabeležiti rast od 3 procenta u ovoj godini. Cene su u padu u proseku već nekoliko godina, sa de facto usvajanjem evra, što predstavlja važno sidro. Međutim, postoje ozbiljni izazovi kako u fiskalnim tako i u spoljnim bilansima. Konferencija donatora iz aprila 2006. godine bila je u velikoj meri uspešna u smislu popunjavanja deficita u budžetu za 2006. i 2007. godinu od 80 miliona EUR. Vlada se obavezala na strogu fiskalnu politiku, ali dalja smanjenja rashoda će verovatno biti potrebna s obzirom na projektovani srednjoročni pad podrške donatora. Trgovinski deficit iznosi oko 40 procenata BDP-a i zbog toga se Kosovo u velikoj meri oslanja na kombinaciju doznaka (oko 17 procenata BDP-a) i pomoći iz inostranstva (21 procenat BDP-a, isključujući transfere kapitala).

Ako se posmatra period 2006.-2008. godina, očekuje se da će budžetski prihodi biti stabilni, javna potrošnja pod strogom kontrolom i da će rast BDP-a biti umeren. Glavni potencijal za rast leži u privatnom sektoru, koji je u poslednjih nekoliko godina zabeležio značajan rast i koji je dokazao da je otporan na pad priliva od donatora. Ovo je u velikoj meri rezultat razvoja malih i srednjih preduzeća. Pošto je decenijama bila isključena iz javnih poslova, albanska zajednica na Kosovu koje je bilo pod kontrolom Srba, je morala da razvija preduzetničke veštine.

2.1.3 Poslovno okruženje

Pravni okvir za poslovanje na Kosovu je poboljšán poslednjih godina i formalne administrativne prepreke za osnivanje firmi su male u odnosu na regionalne standarde. Međutim, prema Birou za ljudska prava State Department-a SAD-a za 2005. godinu (izveštaj je objavljen februara 2006. godine), u javnosti postoji široko uverenje da korupcija postoji kako u Privremenim institucijama samouprave tako i u UNMIK-u. Bilo je izveštaja tokom 2005. godine o nepravilnostima koje su uključivale postupanje Privremenih institucija samouprave prilikom prvog međunarodnog tendera za licence mobilne telefonije. UNMIK je poništio pobedu na tenderu ponuđača koga su izabrale Privremene institucije samouprave i zahtevao da tender bude ponovo raspisan. Glavna opoziciona partija, Demokratska partija Kosova, nastavila je da kritikuje vladu zbog korupcije i podnela svoje navode UNMIK-u radi obavljanja istrage. Godine 2003. UNMIK je doneo zakon o pristupu zvaničnim dokumentima. Međutim, zakon izuzima dokumenta UNMIK-a i retko se koristi. Prema OEBS-u, privremena vlada nije obezbedila pristup dokumentima u 2005. godini.

Sve veće poverenje privrednika se ogleda u snažnom porastu uvoza kapitalnih dobara. Mala i srednja preduzeća šire poslovanje na supstituciju uvoza i izvozne aktivnosti u

radno intenzivnim sektorima kao što su prerada drveta i prehrambena industrija. Velike vinarije treba uskoro da budu privatizovane uz određeno inostrano učešće. Sektor građevinarstva i dalje beleži rast, ali po nižim stopama u poređenju sa građevinskom ekspanzijom posle rata. Privatni sektor se uči u hodu – veliki broj investicija tokom proteklih nekoliko godina su bile «investicije bazirane na imitacijama», kao što je pokazala izgradnja 1400 benzinskih pumpi i velikog broja motela na Kosovu. Preliminarni interes su izrazili potencijalni inostrani strateški investitori kada se radi o lignitu i njegovom korišćenju u novim projektima za proizvodnju elektroenergije.

2.1.4 Socijalni uslovi i pitanja vezana za rad

Stanovništvo: Prema statističkim podacima Privremene kosovske vlade koji su objavljeni oktobra 2006. godine, ova pokrajina ima oko 1,9 miliona stanovnika, od čega su 88 procenata etnički Albanci, 7 procenata etnički Srbi i 5 procenata ostali (Romi, Turci, Bošnjaci, itd.). (Svetska banka procenjuje da su 90% ove populacije etnički Albanci i 5% etnički Srbi). Starosna struktura stanovništva je: 61% je u grupi od 15 do 64 godine; 33% u grupi od 0 do 14 godina i 6% u grupi od preko 65 godina. Gustina naseljenosti je 175 stanovnika po kvadratnom kilometru.

Zdravstvo i obrazovanje: Rekonstrukcija Kosova je napredovala zahvaljujući lokalnim naporima i pomoći u visini od 2 milijarde EUR. Veliki deo infrastrukture Kosova uništene u oružanom sukobu 1988.-1999. godine je popravljen. Izgrađeni su stanovi za oko 300 hiljada ljudi i sanirano je 1400 kilometara puteva. Ponovo izgrađene zdravstvene klinike i škole su obezbedile održavanje osnovnih zdravstvenih i obrazovnih usluga. Pored toga, poljoprivredna proizvodnja je značajno porasla tako da proizvodnja pšenice, goveđeg mesa i mleka sada prelazi nivo dostignut pre sukoba. Međutim, siromaštvo je još uvek široko rasprostranjeno. Oko 37% stanovništva živi u bedi – do 15% u krajnjoj bedi (0,93 EUR dnevno). Kada se radi o obrazovnom siromaštvu, 7% populacije od 15 i više godina je nepismeno, a polovina odrasle populacije je završila samo osnovno obrazovanje. Međutim, određen pomak je postignut: stopa nepismenosti je smanjena na 0,5% među decom i omladinom. Ipak, postoji ozbiljan nedostatak prostora i učionica, a neke škole rade u tri do četiri smene dnevno. Stopa smrtnosti dece na Kosovu od 35 na 1000 živorođene dece jeste najviša u jugoistočnoj Evropi. Tuberkuloza, invaliditet i mentalno zdravlje su najveći problemi. Kosovski sistem društvene zaštite pokušava da obezbedi penzije svim pojedincima od 65 i više godina, bez obzira na njihovo etničko poreklo. Prema Svetskoj banci, socioekonomske razlike između Albanaca i Srba su male i ne čini se da predstavljaju faktor koji doprinosi povećanju tenzija između ove dve zajednice. Međutim, srpska vlada održava paralelne strukture za pružanje socijalnih usluga, posebno penzija, srpskoj manjini koje nisu na raspolaganju etničkim Albancima. Spoljni posmatrači smatraju da to ne doprinosi socijalnoj integraciji ove pokrajine.

Rad: Na Kosovu je formalna zaposlenost retka, a nezaposlenost je veoma visoka. Nezaposlenost već bila široko rasprostranjena na Kosovu u periodu pre tranzicije i tada je procenjena stopa bila 36% 1990. godine. Ova se stopa tokom devedesetih godina popela na procenjenih 68% 1999. godine pred rat. Od kraja sukoba, kao i uprkos nedavnim rezultatima u pogledu rasta i povećanoj aktivnosti privatnog sektora, situacija na tržištu rada se nije značajno poboljšala, tako da se u ovom trenutku procenjuje da nezaposlenost iznosi najmanje 40% radne snage. Propisi UNMIK-a dozvoljavaju radnicima da formiraju sindikate i da postaju njihovi članovi bez prethodnog odobrenja

ili preteranih zahteva i radnici ovo pravo ostvaruju u praksi. Jedini značajan sindikat, Asocijacija samostalnih sindikata Kosova (BSPK), tvrdi da ima preko 120.000 članova, ali je samo 50,000 njegovih članova ili 10% od ukupne radne snage zaposleno. Propisi UNMIK-a predviđaju pravo organizovanja i kolektivnog ugovaranja i vlada ne ograničava to pravo u praksi. Međutim, kolektivno ugovaranje je retko. Propisi UNMIK-a ne priznaju pravo na štrajk, ali štrajkovi nisu zabranjeni u praksi i povremeno se dešavaju.

Propisi UNMIK-a trgovinu ljudima smatraju krivičnim delom. Međutim, trgovina ženama i decom i dalje predstavlja ozbiljan problem, uz dokaze o umešanosti međunarodnih i lokalnih zvaničnika Privremenih institucija samouprave. UNMIK, Kosovski zaštitni korpus, pogranična policija, OEBS, Kancelarija za dobro upravljanje i Ministarstva zdravlja, obrazovanja i javnih usluga, kao i organi za rad i socijalno staranje odgovorni su za borbu protiv trgovine ljudima. Akcioni plan Privremenih institucija samouprave za borbu protiv trgovine ljudima objavljen je maja 2005. godine, sa ciljem da se konsoliduju naponi vlade u borbi protiv trgovine ljudima. Kosovo je mesto izvora, tranzita i odredište za ljude koji su predmet trgovine. Interna trgovina ljudima je sve veći problem. Velika većina žena i dece koji se prokrijumčare na Kosovo skoro isključivo potiču iz istočne Evrope, Balkana i bivšeg Sovjetskog Saveza – prvenstveno za seksualnu eksploataciju, ali i za potrebe kućnog ropstva ili prinudnog rada u barovima i restoranima, a preko Kosova do BJR Makedonije, Albanije i zapadne Evrope. Godine 2005. je Zajednička jedinica UNMIK-a/KZK za borbu protiv trgovine ljudima izvršila 2025 provera po barovima, 60 racija i 2386 inspekcija, što je za rezultat imalo zatvaranje 76 lokala za koje je postojala sumnja da su bili umešani u trgovinu ljudima.

2.1.5 Pitanja vezana za životnu sredinu

Kosovo je nasledilo veliki broj problema vezanih za životnu sredinu, koji su se akumulirali decenijama kao posledica nekontrolisanog korišćenja prirodnih i mineralnih resursa, industrijske proizvodnje u kombinaciji sa visokim nivoom zagađenja, kao i nedostatka odgovarajućih politika, zakona i relevantnih institucija koje bi ove probleme tretirale i rešavale. Rezultat je jasno vidljiva degradacija životne sredine, u nekim slučajevima je čak takva da se ne može popraviti, a što može imati direktan negativan uticaj na zdravlje stanovništva.

Na kraju sukoba 1999. godine, Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) počela je da formuliše održivu politiku razvoja. UNMIK je definisao tri prioriteta za životnu sredinu: (i) ponovno uspostavljanje institucija za praćenje zagađenosti vazduha, vode, tla i hrane; (ii) podizanje svesti u javnosti o problemu zaštite životne sredine i (iii) ocena životne sredine u vezi sa proizvodnjom uglja i sagorevanja na Kosovu.

Ciljevi UNMIK-a jesu da se uspostave mehanizmi da bi se uključila pitanja u vezi sa životnom sredinom u redovni rad i projekte svih Administrativnih sektora. Sektor za javne službe je prvenstveno odgovoran za ukupno rukovođenje javnim službama na Kosovu i za primenu smernica politike koje je formulisao Privremeni administrativni savet u oblasti javnih službi. UNMIK je osnovao Administrativni sektor za zaštitu životne sredine 2000. godine da bi rešavao prekogranična pitanja vezana za životnu sredinu. Zakon o zaštiti životne sredine su usvojile Privremene institucije samouprave pod UNMIK-om aprila 2003. godine, posle čega su usledili priprema i usvajanje Akcionog plana Kosova za životnu sredinu (KEAP) aprila 2006. godine. Novembra

2004. godine UNMIK je odvojeno doneo Uredbu br. 2004/49 o poslovima pružalaca usluga u sektoru voda, otpadnih voda i otpada. Prema tome, glavni zakonski i regulatorni okvir je uspostavljen. Ministarstvo za zaštitu životne sredine i prostorno planiranje Kosova je odgovorno za realizaciju KEAP-a.

Kosovo sada ide u pravcu procesa evropskih integracija koji zahteva odgovorne akcije svih relevantnih institucija, posebno u obliku efikasnih sektorskih politika. Kao što se vidi iz napred navedenog, Kosovo postepeno gradi zakonodavne sisteme za zaštitu životne sredine i osniva kompetentne organe, na centralnom ili na lokalnom nivou i priprema i važna strateška dokumenta, kao što su Izveštaj o stanju životne sredine u 2003. godini i Strategija zaštite životne sredine Kosova. To su glavni rezultati rada Ministarstva za životnu sredinu i prostorno planiranje. Akcioni plan Kosova za životnu sredinu (KEAP), kao deo Programa Vlade, jeste prvi ovakav dokument urađen na Kosovu, čiji je cilj postepeno poboljšanje situacije u životnoj sredini i zaštita zdravlja stanovništva uopšte. KEAP će u narednih 5 godina biti glavni okvir za sve aktivnosti koje treba da budu preduzete u cilju postepenog poboljšanja i zaštite životne sredine na Kosovu i na kome treba da se zasnivaju sve prioritetne aktivnosti odgovarajućih lokalnih i centralnih institucija vezane za životnu sredinu. Kosovski KEAP definiše konkretne zadatke za donosiocima odluka i ukazuje na jasnu odgovornost svih aktera. Sa jasnom vremenskom dinamikom za pripremu zakonskih i podzakonskih akata koji se odnose na životnu sredinu, KEAP će omogućiti Kosovu da uskladi svoje politike sa zahtevima iz *Aquis Communautaire* koji se odnose na životnu sredinu. Ovo će se dešavati paralelno sa rešenjem političkog statusa Kosova i sa koracima u pravcu evropske integracije, gde se životna sredina smatra jednim od najznačajnijih pitanja.

KEAP takođe uspostavlja jasne smernice za mehanizme međunarodnog finansiranja za donatorsku zajednicu na Kosovu, koji su do sada pružali pomoć u oblasti životne sredine i nastaviće da pomažu Ministarstvu za zaštitu životne sredine i prostorno planiranje. Realizacija ovih smernica predstavlja prioritetne akcije navedene u dokumentu za Kosovo u narednih 5 godina.

Štaviše, švedska vlada je preko svoje Agencije za razvoj, SIDA, finansirala izradu KEAP-a, kao i Regionalni centar za životnu sredinu, Terensku kancelariju na Kosovu, i pomaže Vladi da uspešno i blagovremeno realizuje ovaj plan.

S obzirom na nizak nivo industrijske aktivnosti u ovom trenutku i na ograničen prostor za brz ekonomski razvoj u kratkoročnom periodu, EBRD je uglavnom podržala uspostavljanje i rast sektora malih i srednjih preduzeća od završetka sukoba. Upravljanje rizikom životne sredine je bila ključna komponenta u institucionalnom jačanju lokalnog finansijskog sektora. Ovakva izgradnja kapaciteta, uz praćenje, verovatno će i dalje biti prisutna tokom narednih nekoliko godina.

2.2 Napredak u tranziciji i budući izazovi

S obzirom na situaciju posle rata i neizvesnost u pogledu budućeg statusa, transformacija Kosova u tržišnu ekonomiju je spora i neravnomerna. Organi koji su na vlasti od 1999. godine (UNMIK i Privremene institucije samouprave) započeli su neke reforme u određenim oblastima, pre svega u oblastima razvoja privatnog sektora, stvaranja povoljnog poslovnog okruženja i reforme bankarskog sektora. Međutim, u oblastima institucionalnih reformi kao što su velike privatizacije, korporativno upravljanje, politika konkurencije i komercijalizacija infrastrukture, pred Kosovom je

još uvek dugačak put. Bez obzira na odluku o konačnom statusu, Kosovo se suočava sa ogromnim tranzicionim izazovima u narednim godinama. Među njima su sledeći:

2.2.1 Privredni sektor

Privatizacija je napredovala, ali su sveže investicije ograničene. Posle nedavnog uklanjanja pravnog zastoja na putu ka privatizaciji, rezultat koji je Kosovo postiglo sa privatizacijom malih i srednjih preduzeća je dobar. Do prve polovine 2006. godine, Kosovska poverenička agencija (KTA) je ponudila na prodaju 178 preduzeća, od kojih je većina prodana i donela prihode od privatizacije koji su iznosili više od 10 procenata BDP-a. Međutim, privatizacija agrobiznisa je ograničena zbog problema vezanih za zemljište, a ove probleme trenutno rešava KTA. Kosovska albanska dijaspora je realizovala oko 90% privatizacija.

Kada se radi o budućnosti, izazov predstavlja okončanje privatizacije ili likvidacija malih i srednjih preduzeća što je pre moguće, a zatim koncentrisanje na veća preduzeća, uključujući i javna komunalna preduzeća. Opšte uzev, biće potrebna dalja poboljšanja u poslovnom okruženju radi privlačenja preko potrebnih investicija, kako domaćih tako i stranih.

Finansiranje male privrede – pristup finansiranju i dalje predstavlja jednu od najvećih prepreka za mikro i mala preduzeća, posebno u seoskim područjima. Razvoj finansijskih usluga za preduzetnike i dalje će biti izazov za ukupni razvoj ovog sektora.

2.2.2 Finansijski sektor

U bankarskom sektoru Kosova je poslednjih godina zabeležen značajan napredak. U ovoj pokrajini postoji šest banaka, sve u privatnom vlasništvu, a postoji i jedan broj drugih finansijskih institucija i osiguravajućih društava. Najveće banke su ProCredit banka i Raiffeisen banka Kosovo. Regulatorni organ u bankarstvu – Centralni bankarski organ Kosova – formiran je prema smernicama UNMIK-a i MMF-a i dobro funkcioniše. Standardi iz Bazela se već primenjuju i adekvatnost kapitala je jaka. Očekuje se da rast leveridža bude spor kako se privatni sektor bude širio. Ovaj regulatorni organ je već dobio značajnu inostranu pomoć i ona se i dalje očekuje. Sve banke održavaju koeficijent minimalnog ukupnog kapitala prema rizičnim sredstvima od 12% i koeficijent osnovnog kapitala prema rizičnim sredstvima od 8%. Koeficijent rezerve likvidnosti depozita je 10% .

Bez obzira na poboljšanja postignuta do danas, posredovanje bankarskog sektora je još uvek ograničeno, a razvoj nebankarskog sektora je u povoju. Povećani pritisak na nebankarske institucije za mikrofinansiranje da postanu komercijalne i manje zavisne od bespovratnih sredstava dovodi do različitih alternativa u pogledu transformacije. Izazov je da se unapredi razvoj ovog sektora i da se obezbedi da bude više raspoloživih sredstava za razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća.

2.2.3 Infrastruktura

Reforma velikih javnih preduzeća je još uvek u ranoj fazi. Kosovo je nasledilo velike javne kompanije i komunalna preduzeća u koja se nije dovoljno investiralo i koja su bila strukturirana prema sistemu koji je vladao u doba socijalizma. Ostvaren je napredak u

reformisanju javnih preduzeća. Osam glavnih javnih preduzeća, uključujući aerodrom, železnicu, PTT, energetska kompaniju (KEK) je formirano 2006. godine.

Reforma u sektoru elektroenergije je hitno potrebna. Državna elektroenergetska komunalna kompanija 'KEK' je u lošem stanju i dodaje, prema proceni, 10 procenata troškovima poslovanja. Avgusta 2006. godine Vlada je objavila zahtev za *Iskazivanje interesovanja* čime se utvrđuje proces putem koga privatni sektor može da učestvuje u razvoju energetskog sektora Kosova ("Projekat razvoja sektora energetike"). Projekat će uključivati: a) izgradnju nove elektrane Kosovo C čiji će procenjeni instalirani kapacitet biti do 2100 MW i odgovarajuće prenosne kapacitete; b) razvoj novog rudnika uglja za potrebe postojećih jedinica za proizvodnju struje i razvoj jednog novog rudnika (Rudnik Sibovc) za Kosovo C; i c) sanaciju određenih delova postojeće termoelektrane 'Kosovo A'. Posle ove najave usledila je međunarodna konferencija investitora koja je bila forum za susret zainteresovanih investitora i državnih funkcionera, stručnjaka za energetiku i rudarstvo, pravnih stručnjaka i inženjera da bi se razmotrili različiti aspekti ovog Projekta. Konferencija je privukla dosta interesovanja privatnog sektora za tržište energetike na Kosovu. Investicione potrebe bi bile visoke - oko 2 milijarde USD za termoelektrane i još 200-300 miliona USD za rudnike. Banka je spremna da razmotri mogućnost rada sa odabranim investitorom na obezbeđivanju dela finansiranja za ovaj Projekt.

3. STRATEŠKE ORIJENTACIJE

Strateški prioriteti Banke u naredne dve godine će biti:

- U **privrednom sektoru**, Banka će usmeriti svoju podršku ka manjim lokalnim izvozno orijentisanim kompanijama u kojima postoji dobro korporativno upravljanje i kojima bi bili obezbeđeni zajmovi, garancije, ili u čiji bi se kapital ulagalo, uključujući i preko novog Fonda EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana. KTA je pokrenula 20 privatizacionih talasa za preduzeća u društvenom vlasništvu. Među privatizovanim preduzećima u društvenom vlasništvu nalaze se Ferronikeli, Fabrika gume Balkan, Fabrika za pocinkovani čelik Llamaos, Pivara u Peći i Hotel Grand. Banka bi podržala strateške investitore koji bi kupili ova preduzeća na Kosovu. U tesnoj saradnji sa novoformiranim Timom za Fond EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana, Program TAM/BAS će nastaviti da direktno saraduje sa pojedinačnim preduzećima uz pružanje pomoći u restrukturiranju poslovanja, poboljšanju proizvoda, poboljšanju uslova životne sredine i tehničkih aspekata, sertifikaciji kvaliteta, pružanju saveta u vezi sa pozicioniranjem na tržištu i razvoju veština planiranja poslovanja na nivou menadžmenta.
- U **finansijskom sektoru**, Banka će nastaviti da se fokusira na: (i) obezbeđivanje finansiranja i institucionalne podrške bankama da bi im se pomoglo da razviju nove proizvode (uključujući Program za olakšavanje trgovine i sufinansiranje), prošire poslovanje na održivoj osnovi i poboljšaju korporativno upravljanje; (ii) usmeravanje više sredstava za mikro, mala i srednja preduzeća preko poslovnih banaka i institucija za mikrofinansiranje, uključujući i putem realizacije novog Fonda EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana, Fonda za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana i Okvirnog fonda za finansiranje mikro, malih i srednjih preduzeća za zemlje zapadnog Balkana i Hrvatsku; (iii) ispitivanje mogućnosti za potencijalno

investiranje u učešće u kapital lokalnih banaka uključujući i putem realizacije novog Fonda EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana i (iv) traženje puteva za pružanje podrške održivoj komercijalizaciji profitabilnih nebankarskih institucija za mikrofinansiranje.

- U **sektoru infrastrukture**, Banka će nastaviti da identifikuje moguće načine za podržavanje nedavno formiranih javnih preduzeća – Prištinskog međunarodnog aerodroma i kompanije za telekomunikacije. Banka u ovom trenutku vodi razgovore sa kosovskim organima o mogućem finansiranju za aerodrom na komercijalnoj osnovi koje bi, ako bude uspešno, imalo važan demonstracioni efekat za slično finansiranje infrastrukture u Pokrajini. Banka će, takođe, razmotriti i potencijalne projekte kojima bi se pružila podrška železnici, daljinskom grejanju i komunalnom preduzeću za elektroenergiju (KEK) koji su formirani u 2006. godini.

4. DRUGE MEĐUNARODNE FINANSIJSKE INSTITUCIJE I MULTILATERALNI I BILATERALNI DONATORI

Banka će i dalje raditi na postizanju predloženih operativnih ciljeva u tesnoj saradnji sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama, Evropskom unijom i bilateralnim donatorima da bi unapredila mogućnosti za realizaciju svoje strategije.

Tehnička saradnja i zvanično sufinansiranje će i dalje biti od ključnog značaja za pripremu projekata i za izgradnju institucija, sa posebnim akcentom na promovisanje manjih lokalnih preduzeća i za poslove u javnom sektoru. Timovi su u stalnom dijalogu sa svim ključnim nosiocima interesa, a institucionalne reforme i prioriteti vezani za finansiranje Banke uvek se utvrđuju na osnovu detaljnih konsultacija sa svim stranama.

Banka će nastaviti tesnu saradnju sa EU po osnovu novog “Pretpristupnog instrumenta EU”, sa EAR i sa bilateralnim donatorskim institucijama. Odluka da se formira novi Multidonatorski fond za zemlje zapadnog Balkana donesena je na godišnjoj Generalnoj skupštini EBRD-a održanoj u Londonu (maj 2006. godine). Jedanaest zemalja se složilo da ukupno obezbedi 10 miliona EUR kao donatorska sredstva za inicijativu koju je pokrenula EBRD za podsticanje ulaganja u privatni sektor i u razvoj infrastrukture u zemljama zapadnog Balkana, uključujući Kosovo. Ovaj novi multidonatorski fond će ojačati koordinaciju EBRD-a i donatora na Kosovu i povećati resurse koji će biti raspoloživi za podršku privrednom rastu i regionalnoj saradnji.

Kosovo bi takođe moglo da ima koristi od nedavno uspostavljenog Fonda EBRD-a i Italije za lokalna preduzeća u zemljama zapadnog Balkana. Ovaj fond se sastoji od doprinosa u visini od 20 miliona EUR koji je obezbedila EBRD i od dodatnog iznosa od 12 miliona EUR na bazi bespovratnog sufinansiranja koje je obezbedila italijanska Vlada. Ova sredstva će se koristiti za obezbeđivanje finansiranja na bazi učešća u kapitalu, kvazi-učešća u kapitalu i za kreditiranje lokalnih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana, uključujući i Kosovo.

ANEKS 1 POTPISANA ANGAŽOVANA SREDSTAVA I BUDUĆI PROJEKTI U SRBIJI

Potpisana angažovana sredstva EBRD-a u Srbiji, na dan 31. decembra 2006 (u milionima EUR)

Naziv posla	Javni/privatni sektor	Kredit/ Učešće u kapitalu	Finansiranje EBRD (u mil.EUR)	Datum potpisivanja
ENERGETIKA				
Hitna rekonstrukcija elektrosektora EPS	Država	Kredit	100	25. okt. 01.
Elektrosektor II EPS	Država	Kredit	60	21. okt. 03.
Ukupno:			160	
INFRASTRUKTURA				
Program sanacije daljinskog grejanja Beograda	Država	Kredit	20	27. juli 01.
Program rekonstrukcije infrastrukture grada Beograda	Država	Kredit	40	27. juli 01.
Rekonstrukcija ŽTP-a Beograd	Država	Kredit	57	25. okt. 01.
Program rekonstrukcije infrastrukture grada Kragujevca	Država	Kredit	4	27. juni 02.
Program rekonstrukcije infrastrukture grada Niša	Država	Kredit	5,5	27. juni 02.
Program rekonstrukcije infrastrukture grada Novog Sada	Država	Kredit	1,9	27. juni 02.
Republika Srbija: Projekat popravke puteva	Država	Kredit	76	31. juli 02.
Program rekonstrukcije infrastrukture grada Subotice	Država	Kredit	9	17. dec. 04.
Budući sistem modernizacije i unapređenja kontrole leta	Država	Kredit	30,8	9. feb. 05.
Projekat autoputa od Beograda do Novog Sada	Država	Kredit	72	20. maj 05.
Most preko reke Save	Država	Kredit	49,6	19. juni 06.
Vozni park Železnice Srbije	Država	Kredit	60	14. juli 06.
Ukupno:			425,8	
SPECIJALIZOVANE DELATNOSTI				
ORCO Apartmanski hoteli (investiranje sredstava)	Privatni sektor	Učešće u kapitalu/ Kredit	1,9 0,4	7. mart 03.
Marbo	Privatni sektor	Kredit	9,1	1. april 03.
Fresh&Co	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	12,5	27. juni 03.
SFIR (Fabrika Sećera Te-To Senta A.D.)	Privatni sektor	Kredit	9	25. juli 03.
SFIR (Star Sećer A.D.)	Privatni sektor	Kredit	7	25. juli 03.
GTC House Belgrade	Privatni sektor	Kredit	11,5	12. sep. 03.

Grand	Privatni sektor	Kredit	2,8	6. nov. 03.
TUI avansna plaćanja	Privatni sektor	Kredit	0,4	19. dec. 03.
Frikom	Privatni sektor	Kredit	10,1	21. jan. 04.
SBB	Privatni sektor	Kredit/ Učešće u kapitalu	15 1	7. juni 04.
SFIR (Fabrika Sećera Te-To Senta A.D.)	Privatni sektor	Kredit	6,1	18. okt. 04.
SFIR (Star Sećer A.D.)	Privatni sektor	Kredit	7,9	18. okt. 04.
Europolis II	Privatni sektor	Kredit/ Učešće u kapitalu	5,5 2	15. nov. 04.
Global Property Fund	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	7	29. juni 05.
SFIR (Fabrika Sećera Te-To Senta A.D.&Star Sećer AD)	Privatni sektor	Kredit	7	14. nov. 05.
GTC Belgrade (19 Avenue)	Privatni sektor	Kredit	8,2	8. dec. 05.
Somboled	Privatni sektor	Kredit	10	7. juni 06.
Mladost Sid (Sojaprotein)	Privatni sektor	Kredit	10	20. juli 06.
BSR Europe Fond za sufinansiranje	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	3,5	14. avg. 06.
Europolis III	Privatni sektor	Kredit/ Učešće u kapitalu	1,6 1	21. sep. 06.
GTC Residential, Belgrade	Privatni sektor	Kredit	8,2	28. sep. 06.
Soko Štark	Privatni sektor	Kredit	10	15. dec. 06.
Ukupno :			168,7	
OPŠTA INDUSRIJA				
Tigar Pirot	Privatni sektor	Kredit	1,8	28. nov. 01.
Hemofarm A.D.	Privatni sektor	Kredit	18	12. april 02.
Hemofarm A.D. Rusija	Privatni sektor	Kredit	11	29. april 04.
Carmeuse	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	0,1	26. avg. 04.
Ball Packaging Europe/Belgrade	Privatni sektor	Kredit	20	3. nov. 04.
Valjaonica Sevojno – dugoročni kredit	Privatni sektor	Kredit	14	20. maj 05.
JKR Resource	Privatni sektor	Kredit/ Učešće u kapitalu	21,2 9	15. dec. 06.
Kosovo				
KREF: Alplast	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	0,3	5. jan. 01.
KREF: Elsa	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	0,3	9. april 01.
KREF: Rezonanca	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	0,3	30. juli 01.
KREF: Guri i Kuq	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	0,1	12. nov. 01.
KREF: Medita NTP	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	0,3	6. feb. 02.
KREF: Fetoshi	Privatni sektor	Učešće u	0,3	1. mart 02.

		kapitalu		
WBLEF: EURO FAT	Privatni sektor	Kredit	1,1	15. dec. 06.
		Ukupno :	97,8	
FINANSIJSKE INSTITUCIJE				
Black Sea Fund	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	2	26. avg. 98.
SAD/EBRD mala i srednja preduzeća – ProCredit Bank (ranije MFB Srbija)	Privatni sektor	Kredit/ Učešće u kapitalu	6,2 3,3	29. mart 01.
Raiffeisen banka a.d.	Privatni sektor	Kredit	12,5	16. jan. 02.
Eksimbanka - učešće u kapitalu	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	1,3	28. feb. 02.
Black Sea Fund - dokapitalizacija	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	2,1	31. maj 02.
Volksbank Srbija - učešće u kapitalu	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	4,2	9. sep. 03.
Eksimbanka – dokapitalizacija	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	0,7	30. okt. 03.
SAD/EBRD mala i srednja preduzeća – ProCredit Bank (ranije MFB Srbija)	Privatni sektor	Kredit	5,9	10. dec. 03.
HVB (Eksimbanka) prioritetni kredit	Privatni sektor	Kredit	3	17. dec. 03.
Societe Generale Yugoslav Bank – subordinirani kredit	Privatni sektor	Kredit	8,5	19. dec. 03.
Advent Central & Eastern Europe Successor Fund	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	5,3	25. juni 04.
Raiffeisen banka – hipotekarni kredit	Privatni sektor	Kredit	10	4. avg. 04.
HVB Banka – hipotekarni kredit	Privatni sektor	Kredit	10	1. sep. 04.
Raiffeisen International	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	5	20. okt. 04.
Societe Generale Yugoslav Bank A.D. Beograd – hipotekarni kredit	Privatni sektor	Kredit	2	24. nov. 04.
ProCredit Bank Srbija	Privatni sektor	Kredit/ Učešće u kapitalu	6 1,7	8. dec. 04.
Regionalni Program za olakšavanje trgovine: Čačanska Banka	Privatni sektor	Kredit	0,2	22. dec. 04.
Fond za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana – Čačanska banka	Privatni sektor	Kredit	5	22. dec. 04.
Volksbank Srbija – Kreditna linija	Privatni sektor	Kredit	10	23. maj 05.
Argus Capital Partners II	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	0,3	7. dec. 05.
Southeast Europe Equity Fund II	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	7,6	15. dec. 05.
Komercijalna Banka a.d. Beograd – preprivatizacija	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	70	27. mart 06.
HVB Banka Srbija i Crna Gora – Drugi hipotekarni kredit	Privatni sektor	Kredit	10	25. maj 06.
Okvirni fond za mala i srednja preduzeća na	Privatni sektor	Kredit	5	19. juni 06.

zapadnom Balkanu - RZB Leasing Beograd				
Evropski fond za jugoistočnu Evropu (EFSE)	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	6	19. juni 06.
Fond za mala i srednja preduzeća u zemljama zapadnog Balkana - Kreditna linija sa Metals bankom	Privatni sektor	Kredit	1	7. juli 06.
Alpha CEE II, L.P. (Investicioni fond)	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	2,5	11. avg. 06.
Okvirni fond za mikro, mala i srednja preduzeća na zapadnom Balkanu - Opportunity Bank (Srbija) – Učešće u kapitalu	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	3	14. sep. 06.
Čačanska banka – Učešće u kapitalu	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	15	25. sep. 06.
ProCredit Bank Srbija	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	2,5	29. sep. 06.
Balkan Accession Fund, C.V.	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	2,2	4. okt. 06.
Bluehouse investicioni fond	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	1,3	17. okt. 06.
AIG Novi Evropski fond II	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	4	15. nov. 06.
BACA-HVB Banka Srbija i Crna Gora – hipotekarni kredit III	Privatni sektor	Kredit	5	15. dec. 06.
Kosovo				
ProCredit Bank Kosovo (ranije MEB)	Privatni sektor	Učešće u kapitalu	1,3	17. okt. 01.
Fond za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana - Kasabank	Privatni sektor	Kredit	0,5	19. maj 05.
Fond za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana - Raiffeisen Bank Kosovo	Privatni sektor	Kredit	10	21. maj 06.
WB LEF – Nova banka Kosova	Privatni sektor	Kredit	2,1	14. nov. 06.
Okvirni fond za mikro, mala i srednja preduzeća za zapadni Balkan – Program za preduzeća na Kosovu (KEP)	Privatni sektor	Kredit	1,5	5. dec. 06.
Ukupno:			255,7	
SVE UKUPNO:			1108	

Budući projekti EBRD-a u Srbiji, na dan 31. decembra 2006. (u milionima EUR)

Naziv posla	Javni/privatni sektor	Kredit/ Učešće u kapitalu	EBRD Finansiranje (mil. EUR)
INFRASTRUKTURA			
Projekat autoputa i obilaznice oko Beograda (most Gazela)	Država	Kredit	80
Otpadne vode u Pančevu	Država	Kredit	9,5
Regionalna deponija za čvrsti otpad (Čačak i Užice)	Država	Kredit	5
Privatizacija beogradskog vodovoda i kanalizacije	Privatni sektor	Kredit	40
Jedan neidentifikovani projekat	Država	Kredit	38
Ukupno:			172,5
SPECIJALIZOVANE DELATNOSTI			
Četiri projekta	Privatni sektor	Učešće u kapitalu/ Kredit	10 22,2
Ukupno:			32,2
OPŠTA INDUSTRIJA			
Tri projekta	Privatni sektor	Učešće u kapitalu/ Kredit	10,3 23,7
Ukupno:			34
Finansijske institucije			
Sedam projekata	Privatni sektor	Učešće u kapitalu/ Kredit	84,8
Kosovo			
Šest projekata	Privatni sektor	Učešće u kapitalu/ Kredit	24,5 2
Ukupno:			111,3
Sveukupno:			350

ANEKS 2 EKONOMSKI POKAZATELJI SRBIJE

Srbija	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
						<i>Procena</i>	<i>Projekcija</i>
Proizvodnja i rashodi	<i>(Realna procentualna promena)</i>						
BDP	5,2	5,1	4,5	2,4	9,3	6,3	6,5
Industrijski bruto proizvod	11,1	0,0	1,7	-2,7	7,5	0,0	nema podat.
Poljoprivredni bruto proizvod	-13,7	23,2	3,0	-6,0	19,4	-5,2	nema podat.
Zaposlenost	<i>(Procentualna promena)</i>						
Radna snaga (kraj godine)	-2,4	1,8	1,3	2,5	-4,5	nema podat.	nema podat.
Zaposlenost (kraj godine)	-2,6	0,2	-1,6	-1,3	-6,4	nema podat.	nema podat.
	<i>(U procentima radne snage)</i>						
Nezaposlenost (kraj godine)	24,4	25,5	27,6	30,3	31,7	nema podat.	nema podat.
Cene i zarade	<i>(Procentualna promena)</i>						
Potrošačke cene (godišnji prosek)	60,4	91,1	21,2	11,3	9,5	17,2	12,5
Potrošačke cene (kraj godine)	113,5	39,0	14,2	7,6	13,4	17,5	6,6
Proizvođačke cene (godišnji prosek)	44,5	nema podat.	nema podat.	nema podat.	nema podat.	nema podat.	nema podat.
Bruto prosečna mesečna zarada u ekonomiji (godišnji prosek)	91,1	129,6	51,7	25,3	23,7	24,1	nema podat.
Državni sektor	<i>(U procentima BDP)</i>						
Ukupni rashodi države	-1,0	-4,9	-8,3	-3,4	0,0	0,9	2,7
Ukupni rashodi države	40,4	43,8	51,8	46,7	45,3	43,1	nema podat.
Monetarni sektor	<i>(Procentualna promena)</i>						
Šira novčana masa (M2, kraj godine)	58,5	67,6	73,4	26,7	36,3	42,4	nema podat.
Domaći krediti (kraj godine)	58,2	-54,3	48,6	6,4	61,9	41,7	nema podat.
	<i>(U procentima BDP)</i>						
Šira novčana masa (M2, kraj godine)	18,1	15,2	20,3	21,6	24,7	28,2	nema podat.
Kamatne stope i kursevi	<i>(U procentima godišnje – kraj godine)</i>						
Eskontna stopa	26,3	16,4	9,5	9,0	8,5	8,5	nema podat.
Stopa na tržištu novca	97,4	55,3	32,2	27,1	16,3	19,2	nema podat.
Stopa na depozite	5,7	6,4	3,8	2,1	2,0	1,5	nema podat.
Aktivna kamatna stopa (dugoročna)	78,7	34,5	19,7	15,5	15,5	16,8	nema podat.
	<i>(Dinari za USD)</i>						
Kurs (zvaničan, kraj godine)	66,5	67,7	59,0	54,6	57,9	72,2	nema podat.
Kurs (zvaničan, godišnji prosek)	54,9	66,8	64,2	57,5	58,7	67,2	nema podat.
Spoljni sektor	<i>(U milionima USD)</i>						
Bilans tekućih transakcija	-327	-528	-2.502	-3.122	-3.302	-2.418	-2.430
Trgovinski bilans	-1.788	-2.834	-4.111	-5.565	-6.643	-5.563	-6.000
Izvoz robe	1.923	2.003	2.075	2.477	3.726	4.647	6.000
Uvoz robe	3.711	4.837	6.186	8.042	10.369	10.210	12.000
Strane direktne investicije, neto	25	165	475	1.360	966	1.481	4.000
Bruto rezerve, osim zlata (kraj godine)	516	1.169	2.280	3.550	4.245	5.843	nema podat.
Stanje spoljnog duga	10.830	11.125	11.230	13.575	14.099	15.467	nema podat.
	<i>(U mesecima uvoza robe i usluga)</i>						
Bruto rezerve, osim zlata (kraj godine)	1,5	2,7	4,0	4,9	4,4	5,9	nema podat.
	<i>(U procentima izvoza robe i usluga)</i>						
Servisiranje duga	2,2	3,9	6,3	12,9	18,8	27,4	nema podat.
Dodatne stavke	<i>(Denominacije kako su naznačene)</i>						
Stanovništvo (kraj godine, u milionima)	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	nema podat.
BDP (u milijardama dinara)	355	708	919	1.095	1.310	1.630	1.926
BDP po glavi stanovnika (u USD)	863	1.413	1.910	2.542	2.977	3.234	nema podat.
Učešće industrije u BDP (u procentima)	26,0	27,2	34,3	nema podat.	nema podat.	nema podat.	nema podat.
Učešće poljoprivrede u BDP (u procentima)	17,6	17,2	19,3	nema podat.	nema podat.	nema podat.	nema podat.
Bilans tekućih transakcija/BDP ((u procentima)	-5,1	-5,0	-17,5	-16,4	-14,8	-10,0	-8,4
Spoljni dug - rezerve (u milionima USD)	10.314	9.956	8.950	10.025	9.854	9.624	nema podat.
Spoljni dug/BDP (u procentima)	167,4	105,0	78,4	71,2	63,1	63,8	nema podat.
Spoljni dug/izvoz robe i usluga (u procentima)	425,2	405,6	385,4	389,6	272,1	246,9	nema podat.

ANEKS 3 POLITIČKA OCENA

Politička situacija

Srbija je održala važne parlamentarne izbore 21. januara 2007. godine, čiji će ishod da odredi kurs domaće i spoljne politike zemlje za narednih nekoliko godina, koje će verovatno biti kritične za Srbiju (pogledati dalje u tekstu). Prethodna situacija sličnog značaja dogodila se u jesen 2000. godine, kada je na predsedničkim izborima 24. septembra Vojislav Koštunica, kandidat koalicije Demokratske opozicije Srbije (DOS) porazio predsednika Slobodana Miloševića, koji je bio na vlasti bez prekida od 1987. godine. Koalicija DOS, koja se sastojala od 18 stranaka, raspala se kao rezultat dubokih neslaganja u vezi sa politikom, a situacija je bila dodatno pogoršana snažnim ličnim rivalitetom između Zorana Đinđića, lidera Demokratske stranke (DS) koji je postao predsednik Vlade Srbije januara 2001. godine, i Koštunice koji je na čelu Demokratske partije Srbije (DSS). Juna 2002. godine Koštuničina DSS je napustila vladajuću koaliciju, tako da je parlamentarna većina DOS-a postajala sve slabija. Ubistvo Đinđića, 12. marta 2003. godine, zadalo je strahovit udarac demokratskim reformama i evropskim orijentacijama Srbije. Bio je to direktan rezultat dve odluke koje je doneo Đinđić, a koje su potresle dve najmoćnije grupacije u zemlji: prva odluka, donesena 2001. godine, da se Slobodan Milošević izruči Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju (ICTY), koja je uznemirila ultranacionaliste, i druga odluka, koju je doneo samo nekoliko sedmica pre ubistva, da se obračuna sa organizovanim kriminalom, koja je uznemirila i zabrinula moćne kriminalne mreže u zemlji.

Dalja prepiranja u okviru oslabljene koalicije DOS pod Zoranom Živkovićem, koji je nasledio Đinđića na mestu premijera, dovela su konačno do prevremenih opštih izbora održanih 28. decembra 2003. godine, na kojima je Koštuničina DSS zamenila DS kao najveća reformistička stranka u Skupštini. Koštunica je formirao novu koalicionu vladu od četiri stranke 3. marta 2004. godine. Međutim, sa samo 109 od ukupno 250 poslaničkih mesta u Skupštini, on je to uspeo da uradi samo uz podršku 22 poslanika iz Socijalističke partije Srbije (SPS) Slobodana Miloševića. Dana 27. juna 2004. godine, Boris Tadić, lider Demokratske partije (DS), porazio je u drugom krugu predsedničkih izbora Tomislava Nikolića, kandidata sve popularnije Srpske radikalne stranke (SRS). Tadić je porazio Nikolića u završnici osvojivši 1,7 miliona glasova ili 53.2% od ukupnog broja. Ta pobeda je bila obezbeđena samo zahvaljujući glasačima koji su reagovali na inostrane i domaće apele da se spreči da predsednik bude iz ultranacionalističke SRS, čiji je lider Vojislav Šešelj rukovodio paravojnim jedinicama koje su delovale u Hrvatskoj i Bosni u periodu između 1991. i 1995. godine i koji je sada u Hagu optužen za ratne zločine.

Pod Tadićem je DS zauzela manje neprijateljski stav prema Koštuničinoj DSS i obratno. Bar delimično zahvaljujući ustupcima u pogledu politike i kadrova koje je činila Vlada, DS je zajedno sa SPS-om (i u određenoj meri i sa SRS-om) de facto održala Koštunicu na položaju. Ono što je zaokružilo ovo postepeno međusobno približavanje celokupnog srpskog političkog establišmenta bilo je pitanje Kosova. Odluka Kofi Anana, generalnog sekretara UN, donesena u junu 2004. godine, da se ubrza proces određivanja konačnog statusa Kosova bila je bar delimično rezultat sve većeg shvatanja u međunarodnoj zajednici da ukoliko se kosovsko pitanje ne bude rešilo tako da se Kosovu na kraju dozvoli – u skladu sa željama njegove većinske albanske populacije – da postane nezavisno, ceo region bi ponovo mogao da bude

gurnut u previranja i krvoproliće. Nemiri na Kosovu iz marta 2004. godine tokom kojih je imovina Srba, uključujući domove i crkve, bila napadnuta i kada su mnogi Srbi morali da pobjegnu, poslužili su kao signal upozorenja. Mogućnost da se već početkom 2007. godine donese međunarodna odluka da se Kosovu da nezavisnost ili nešto veoma slično tome dovela je do srpske diplomatske ofanzive u inostranstvu čiji je cilj bio da se, ako ne može da se spreči, onda bar da se odloži nezavisnost Kosova. U zemlji je to dovelo do veće saradnje između stranaka takozvanog Demokratskog bloka, čiji je cilj bio da SRS ne dođe na vlast kao stranka koja bi iskoristila reakciju u Srbiji protiv nezavisnosti Kosova. Upravo je ova saradnja dovela do usvajanja novog Ustava oktobra 2006. godine, koji pominje Kosovo kao 'sastavni deo Srbije'. Parlamentarni izbori održani 21. januara 2007. godine su pokazali da je ova taktika bila uspešna – barem utoliko što Radikali, iako su i dalje ostali najveća partija, nisu uspjeli da osvoje apsolutnu većinu u skupštini koja bi im omogućila da formiraju vladu koja bi skoro sigurno Srbiju dovela na put konfrontacije sa EU i SAD-om kao i sa jednim brojem najbližih suseda. Međutim, ostaje da se vidi koliko dugo će jedinstvo demokratskih snaga iskovano tokom kampanje pre referendumu o novom Ustavu preživeti u odnosu na izazove koje nameće kosovsko pitanje i na zahtev EU da se u potpunosti saraduje sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY) u Hagu, kao preduslovom za nastavak razgovora o zaključivanju Sporazuma o stabilizaciji i udruživanju (SAA) sa Briselom.

Međunarodni odnosi

Sve vreme od pada Slobodana Miloševića oktobra 2000. godine, vlade u Beogradu su vodile generalno prozapadnu politiku čiji je cilj bio da se uvede ono što je prvo bila Savezna Republika Jugoslavije (FRJ), potom Državna zajednica Srbija i Crna Gora i sada, posle nezavisnosti Crne Gore u junu 2006. godine, samo Srbija, i u NATO i u Evropsku uniju. Posle atentata u martu 2003. godine na premijera Zorana Đinđića koji je izručio Slobodana Miloševića Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju (ICTY) maja 2001. godine, srpski organi su pojačali napore da se predaju osumnjičeni za ratne zločine Haškom tribunalu. Naknadna hapšenja su ubedila SAD u maju 2003. godine da ukinu preostale ekonomske sankcije protiv Srbije i Crne Gore i da ubrzo posle toga potvrde da je Srbija podobna da dobija američku finansijsku pomoć u vrednosti od 110 miliona USD. Međutim, EU, NATO i SAD su podsetili Srbiju da čvrsta integracija sa Zapadom podrazumeva punu saradnju sa tribunalom. Juna 2004. godine na samitu u Istambulu NATO nije pozvao Srbiju da se pridruži programu Partnerstvo u mir (PFP) zato što se saradnja Srbije sa Haškim tribunalom smatrala nezadovoljavajućom, ali je taj poziv poslat (i prihvaćen) novembra 2006. godine, uprkos protivljenjima glavnog tužioca tribunala, Karle del Ponte. Evropska komisija je jasno stavila do znanja da Srbija i Crna Gora ne mogu da otpočnu pregovore sa EU o Ugovoru o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) sve dok ne bude u punoj meri saradivala sa tribunalom. Nakon što se jedna grupa Srba iz Srbije i Bosne osumnjičenih za ratne zločine predala tribunalu početkom 2005. godine, Evropska komisija je izdala pozitivnu studiju o izvodljivosti, što je u stvari bilo zeleno svetlo za otpočinjanje pregovora o SAA. Pregovori su ubrzo potom započeti, ali je zaključenje ugovora SAA bio uslovljen izručenjem tribunalu generala Ratka Mladića, komandanta snaga bosanskih Srba u vreme rata, za koga se zna da je sve do nedavno bio na zvaničnom platnom spisku u Beogradu. Kada Vlada u Beogradu nije ispunila neformalno obećanje da će izručiti Mladića do aprila 2006. godine, EU je otkazala pregovore o SAA 3. maja. Jula 2006. godine Vojislav Koštunica je podneo EU akcioni plan za Srbiju za uspostavljanje pune saradnje sa Haškom tribunalom. U

predstavljajući ovaj plan, srpska Vlada se nadala da će ubediti EU, s obzirom da čini sve što može da uhapsi Mladića, da se saglasi da nastavi pregovore o ugovoru SAA čak i bez njegovog hapšenja. Jula 2006. godine Savet ministara EU je usvojio revidirani mandat za pregovore o ugovoru SAA sa Srbijom, u kome je uzet u obzir raspad Državne zajednice Srbija i Crna Gora, ali je u Briselu istaknuto da ne može da bude nikakvog nastavka pregovora bez saglasnosti Haškog tribunala. Glavni tužilac tribunala, Karla del Ponte, potvrdila je da saglasnost suda za nastavak pregovora i dalje ostaje uslovljen Mladićevim hapšenjem i izručenjem. Lobiranje premijera Koštunice i predsednika Tadića u Briselu u oktobru 2006. godine nije dovelo do promene stava EU u pogledu saradnje sa Haškim tribunalom.

Pitanja integriteta

Investiciona klima u Srbiji se stalno poboljšava od pada režima Slobodana Miloševića oktobra 2000. godine, ali još uvek ima ozbiljnih problema. Moć i uticaj organizovanog kriminala su otkriveni za vreme zvanične krivične istrage koja je usledila posle ubistva premijera Zorana Đinđića 12. marta 2003. godine. Ovo ubistvo je bar delimično bilo reakcija **organizovanog kriminala**, povezanog sa **službama bezbednosti**, na kampanju protiv srpskog podzemlja koju je Đinđić planirao i za koju se znalo da će neposredno uslediti. Ubistvo je dovelo do proglašenja vanrednog stanja koje je trajalo 42 dana i do hapšenja hiljada ljudi kao dela kampanje pod nazivom operacija Sablja čiji je cilj bilo iskorenjivanje organizovanog kriminala. Naknadna suđenja – od kojih su neka završena a neka još uvek traju – pojedincima (uključujući aktivne ili bivše pripadnike službe bezbednosti), otkrila su obim uticaja podzemlja u mnogim sferama javnog života u Srbiji, posebno u sudstvu i policiji. Postoji široko rasprostranjena predstava u javnosti o postojanju korupcije u državnom aparatu, koju su potvrdila i ojačala ta otkrića. Prema nedavnom Galupovom istraživanju, 60% Srba koji su bili obuhvaćeni anketom veruje da je korupcija u državnoj upravi veliki problem. Jedna studija koju je objavila jedna vodeća nevladina organizacija iz Srbije septembra 2005. godine kaže da nejasni zakonski propisi i široka diskreciona prava u vršenju državne vlasti pomažu institucionalizaciji korupcije kao 'najefikasnijeg načina za vođenje poslova'. Mnogi navodi o korupciji u vezi sa privatizacijom u industriji pojavljuju se u medijima, ali nedostatak transparentnosti sprečava da se utvrdi validnost tih navoda. Srbija zauzima devedeseto mesto među 163 zemlje na popisu zemalja rangiranih po indeksu korupcije u 2006. godini, koji je uradila organizacija Transparency International. Ocena zemlje na ovom spisku je tri (na skali od 0 do 10, gde 10 znači da nema korupcije). Ovo je mali pomak nabolje u odnosu na 2,8 u prethodnoj godini (kada je Crna Gora bila uključena). Zemlja deli devedeseto mesto na indeksu korupcije sa Gabonom i Surinamom. Ona značajno zaostaje iza zemalja centralne Evrope i susedne Bugarske, ali je ispred Bosne i Hercegovine, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije i Albanije.

U protekloj godini Koštunićina vlada je preduzela određene korake ka iskorenjivanju korupcije u sudstvu, tako da je jedan broj sudija i tužilaca na višem položaju otpušten. Dana 16. septembra 2005. godine, sudija Vrhovnog suda Slavoljub Vučković je uhapšen i optužen da je primao mito u jednom slučaju organizovanog kriminala. Dana 14. oktobra 2005. godine, nastavljeno je suđenje Milanu Sarajliću, bivšem zameniku javnog tužioca, koji je optužen da je primao novac od zemunskog kriminalnog klana 2004. godine. Međutim, čini se da su organi ponekad nedosledni u svom pristupu borbi protiv korupcije. Čini se da su istrage o službenoj korupciji često politički

motivisane. Postoje brojni dokumentovani slučajevi u kojima organi nisu postupali da bi reagovali na detaljne izveštaje o sumnji korupcije koja je uključivala razne funkcionere. Godišnji izveštaj za 2005. godinu o Srbiji koji je izdao Biro za ljudska prava Američkog State Department-a u februaru 2006. godine kaže da postoji široko rasprostranjena percepcija **korupcije u vladi**, posebno u njenoj izvršnoj i sudskoj grani. Prema ovom američkom izveštaju, korupcija u **sudstvu** i dalje predstavlja problem. Bilo je izveštaja da su državni funkcioneri pokušali da osujete politički osetljive krivične postupke, takođe putem vršenja pritiska na tužioce. Prema zapažanjima privatnog sektora, koja se čuju u medijima, korupcija u trgovinskim sudovima je široko rasprostranjena. Takođe, prema informacijama koje dolaze iz privatnog sektora, prenos zemljišta su često veoma teški, što mnoge u privatnom sektoru navodi da govore o korupciji u državnoj upravi. Sudovi su neefikasni, a pojedini slučajevi se rešavaju godinama. Korupcija i nekažnjavanje u policiji su predstavljali problem, a postoje samo ograničena institucionalna sredstva kojima se može nadizati i kontrolisati ponašanje policije. Kancelarija generalnog inspektora, uspostavljena 2003. godine, ima samo ograničena ovlašćenja i nema nikakvu autonomiju u smislu istraživanja i rešavanja zloupotreba. Međutim, tokom 2005. godine, tri generalna inspektora Ministarstva unutrašnjih poslova su preporučila disciplinske mere koje su dovele do 856 slučajeva finansijskih kazni, premeštanja na druga radna mesta i otpuštanja. Ova kancelarija je podnela 29 krivičnih prijava protiv 8 radnika Ministarstva koji se terete za, između ostalog, falsifovanje, zloupotrebu javnih sredstava, korupciju, primanje mita, napade i nekompetentnost. Centar za javnu bezbednost je takođe preduzeo disciplinske mere protiv jednog broja zaposlenih u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Zakon zabranjuje **trgovinu ljudima**, ali je bilo izveštaja da se ljudi krijumčare u zemlju, iz zemlje i u okviru same republike. Neki policijski službenici i drugi su bili prijavljeni da su bili uključeni u trgovinu ljudima, ali je broj prijavljenih slučajeva bio manji u poređenju sa prethodnim godinama. Republika je, pre svega, ostala tranzitni punkt za lica koja su predmet trgovine, posebno žene i decu, a u manjoj meri je odredište. Žrtve su preko Srbije često nastavljale put prema Italiji i drugim zemljama zapadne Evrope. Policija i nevladine organizacije su prijavile veliki broj slučajeva interne trgovine, koji su posebno uključivali žrtve iz Srbije.

ANEKS 4 PRAVNA TRANZICIJA

EBRD je razvila i redovno ažurira niz ocena pravne tranzicije u zemljama u kojima radi, sa akcentom na odabrana područja koja su značajna za investicione aktivnosti: tržišta kapitala, zakon o preduzećima i korporativno upravljanje, koncesije, nesolventnost, obezbeđene transakcije i telekomunikacije. Postojeći instrumenti ocenjuju i kvalitet zakona “na papiru“ (što se takođe naziva “ekstenzivnost“) kao i stvarnu realizaciju tih zakona (što se takođe naziva “efektivnost“). Svi raspoloživi rezultati ovih ocena mogu se naći na www.ebrd.com/law Ovaj Aneks daje rezime rezultata za Srbiju, uz ključne komentare pravnih eksperata Banke koji su sproveli ove ocene.

Tržište kapitala

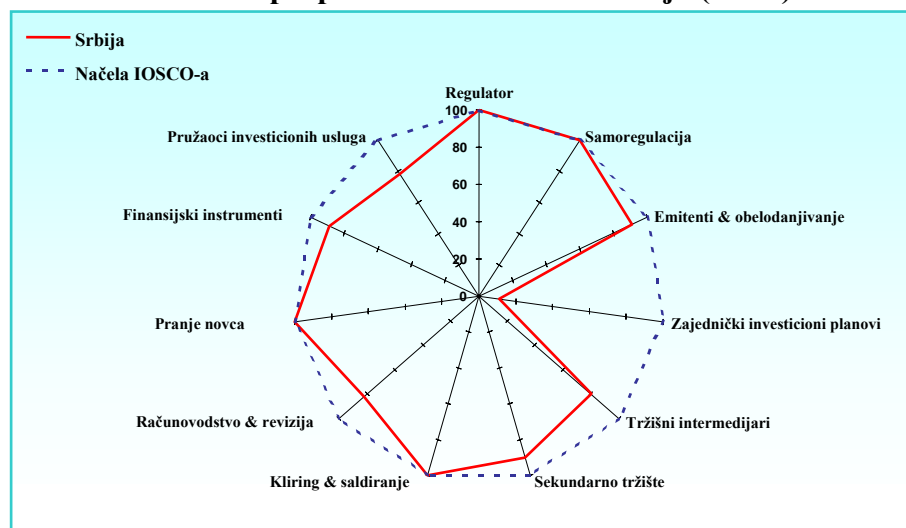
Srbija

Glavni zakonski propisi koji uređuju tržište hartija od vrednosti u Srbiji sastoje se od Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata (“Zakon o hartijama od vrednosti“) od 1. oktobra 2003. godine, sa poslednjim izmenama i dopunama 2006. godine; Zakona o preuzimanju koji je donesen maja 2006. godine i Zakona o investicionim fondovima koji je donesen 30. maja 2006. godine.

Beogradska berza je osnovana 21. novembra 1894. godine i radila je do izbijanja Drugog svetskog rata. Ona je zvanično zatvorena 1953. godine. Ponovo je otvorena 1989. godine kao Jugoslovensko tržište novca, a maja 1992. godine je, posle raspada zemlje, ponovo dobila naziv Beogradska berza. Tokom 1996. godine formirana su četiri sektora u kojima su sadržane osnovne berzanske funkcije: listing, trgovanje, kliring i marketing. Godine 2001. je započeta velika privatizacija i Berza je počela da trguje akcijama privatizovanih preduzeća. Godinu dana kasnije počela je trgovina državnim obveznicama.

Prema Oceni zakonskih propisa za tržišta hartija od vrednosti koju je pripremila EBRD 2005. godine (pogledati donji dijagram) zaključeno je da zemlja “napola usaglašena“ sa ciljevima i načelima regulative o hartijama od vrednosti koje objavljuje IOSCO. Ova ocena je otkrila da su glavne slabosti u sektoru “Zajednički investicioni planovi“, pošto u vreme vršenja ocene nije bilo ni jednog konkretnog zakonskog dokumenta koji se bavio ovim pitanjem.

Kvalitet zakonskih propisa o tržištu HOV – Srbija (2005.)

Napomena:
Kraj svake ose predstavlja idealan rezultat, tj., onaj koji odgovara standardima postavljenim u Ciljevima i načelima regulative za HOV IOSCO-a. Što je “mreža

punija, to je relevantna zakonska regulativa za tržište HOV zemlje bliža ovim načelima.

Izvor: Ocena EBRD-a o zakonskoj regulativi tržišta HOV u 2005.

Kosovo

Pravni okvir na Kosovu je veoma složen s obzirom na to da se radi o mešavini propisa Privremene administrativne misije UN-a na Kosovu (UNMIK) i zakona bivše Jugoslavije.

Zakonski okvir za tržišta kapitala na Kosovu suštinski je ograničen na jedan broj UNMIK-ovih propisa koji se primenjuju na bankarski sektor, s obzirom na to da ne postoji berza u ovom regionu.

Korporativno upravljanje

Srbija

Korporativno upravljanje u Srbiji uglavnom je regulisano novim Zakonom o privrednim društvima koji je donesen 30. novembra 2004. godine. Zakon detaljno definiše odredbe o formiranju, likvidaciji, organizovanju i upravljanju društvima. Prethodni Zakon o preduzećima ostaje i dalje na snazi samo u vezi sa onim delovima koji se odnose na društvena preduzeća i na korporativno upravljanje u društvima koja su predmet privatizacije.

Godine 2005. EBRD je sprovela istraživanje da bi proverila delotvornost korporativnog upravljanja (kako zakon funkcioniše u praksi). Priređena je studija slučaja koja se bavi transakcijama sa povezanim licima.

Ovo istraživanje je otkrilo da u Srbiji postoji jedan broj kanala koji omogućavaju manjinskom akcionaru da zatraži obelodanjivanje podataka o firmi. Na papiru, procedure su generalno jednostavne, ali je u stvarnosti teško predvideti vreme koje je potrebno da se dobije izvršna sudska presuda i sve prepreke na koje se može naići prilikom sprovođenja izvršnih presuda. Čak i postupci privremene sudske zabrane – koji se obično zahtevaju u hitnim slučajevima – mogu trajati nekoliko meseci. Ovaj nedostatak je u suštini rezultat sporog i nedelotvornog sudskog sistema u Srbiji.

Kada se razmatra institucionalno okruženje, ovo istraživanje je dokazalo da je okvir za transakcije sa povezanim licima sasvim delotvoran i da je nadležnost tužioca u privrednim slučajevima adekvatna. Sa druge strane, potrebo je dalje unapređenje kvaliteta podataka o kompanijama, nezavisnosti zakonom predviđenih revizora, kompetentnosti i iskustva sudova i tržišnih regulatora. Konačno, kao problemi su navedeni korupcija i pristrasnost presuda.

Kosovo

Kao što je gore pomenuto, pravni okvir na Kosovu je složen, s obzirom da se radi o mešavini propisa UNMIK-a i zakona stare Jugoslavije. Propisi UNMIK-a koji su relevantni za korporativno upravljanje u osnovi su Uredba br. 2001/6 “o privrednim društvima”; Uredba br. 2001/30 “o formiranju kosovskog odbora za standarde za finansijsko izveštavanje i za režim za finansijsko izveštavanje privrednih društava” i Administrativni nalog 2002/22 kojim se sprovodi propis UNMIK-a 2001/6 o privrednim društvima.

Kada se razmatra delotvornost korporativnog upravljanja, istraživanje EBRD-a iz 2005. godine je otkrilo da je situacija takva da postoji hitna potreba za reformom. Manjinski akcionari praktično nemaju nikakvu mogućnost da traže obelodanjivanje podataka o kompaniji. Uredbe UNMIK-a ne pružaju nikakvu zakonsku osnovu za pribavljanje pravne zaštite. Dok bivši jugoslovenski zakon predviđa određenu pravnu osnovu za pokretanje postupka za pribavljanje pravne zaštite, kod lokalnih sudija postoji nespremnost da primenjuju jugoslovenski zakon, što još više povećava neizvesnost predmeta. Sudski postupci su složeni, dugi, a presude je veoma teško sprovesti.

Kada se radi o institucionalnom okruženju, istraživanje je otkrilo slabosti u svim razmatranim oblastima. Pokazalo se da su kvalitet knjiga firmi i nezavisnost zakonom predviđenih revizora jedino prihvatljivi kada se radi o međunarodnim revizorskim kućama.

Koncesije/Partnerstvo privatnog i javnog sektora (PPP)

Srbija

Zakon o koncesijama Srbije iz 2003. godine ("Zakon o koncesiji") uspostavlja dosta opsežan okvir za razvoj koncesija u Srbiji. On jasno definiše sektore, aktivnosti i subjekte koji bi se mogli razviti putem koncesija, kao i proces odabira. Čini se da je ovaj zakon koncipiran za velike projekte kao što je infrastruktura (pošto je postupak dodele posla u velikoj meri centralizovan), za razliku od malih lokalnih koncesija. Takođe, postoji jasan opšti okvir politike za poboljšanje pravnog okruženja i za promovisanje učešća privatnog sektora u Srbiji.

Zakon o koncesijama jasno definiše svoj opseg primene (koncesije, BOT i druge izmene sličnih aranžmana su uključene, jasna identifikacija subjekata koji su uključeni kao i sektori na koje se ovo odnosi), reguliše postupak odabira i predviđa relativno fleksibilan okvir za ugovore o projektima.

Ovo je jedan od malog broja zakona ove vrste u regionu koji u sebi sadrži implicitno pozivanje na načela transparentnosti, nediskriminacije, proporcionalnosti i efikasnosti ("jednak i pravičan tretman", "slobodna tržišna utakmica", "autonomija volje") i konkretnu obavezu objavljivanja podataka koji se odnose na konkurentne procedure u međunarodnim medijima (za strateške/međunarodne projekte). Takođe, jasno se pominju prava "ulaska koncedenta".

Kada se radi o postupku odabira, Zakon o koncesijama ne samo da jasno predviđa mogućnost postupka pretkvalifikacije, već istovremeno pojednostavljuje ukupan postupak (broj faza i broj uključenih organa – predlog za davanje koncesije, predlog za donošenje akta o koncesiji, akt o koncesiji/nadležno ministarstvo, vlada, tenderska komisija, pregovaračka komisija i moguće uključivanje autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave).

Jedini veći nedostatak Zakona o koncesiji jeste što on ne definiše jasno granice i što mu nedostaje koordinacija sa, sa jedne strane, Zakonom o lokalnoj samoupravi i sa odredbama Zakona o javnim nabavkama kao i sa drugim zakonima koji su specifični za određeni sektor.

Ocena EBRD-a o Zakonu o koncesijama iz 2004-2005. godine koja je merila kvalitet ovog zakona na papiru u zemljama u kojima Banka radi rangirala je Zakon o koncesijama Srbije kao zakon koji je "napola usklađen" sa međunarodnim standardima zbog nedostataka koji su napred navedeni.

Prema istraživanju EBRD-a o zakonskim indikatorima u 2006. godini, koje je merilo delotvornost zakona u praksi, Zakon o koncesijama je, takođe, bio ocenjen kao "srednji/zadovoljavajući".

Kosovo

Na Kosovu postoji poseban Zakon o koncesijama. Prema Uredbi UNMIK-a 1999/24, Kosovska poverenička agencija (KTA) je ovlašćena da "odobrava koncesije ili zakupe u odnosu na preduzeća", pod uslovom da su ove koncesije takve da "čuvaju ili povećavaju vrednost, održivost ili upravljanje konkretnim preduzećem". Zakon o postupku za dodelu koncesija ("Kosovski zakon") je dosta opsežan i moderan zakonski propis koji obuhvata definicije, postupke odabira iz nekoliko faza, ugovore o projektima, prekid i naknade, obezbeđenja i prenos, pa čak i netražene ponude. Međutim, pošto je Kosovski zakon donesen tek aprila 2006. godine, njegova primena u praksi tek treba da bude ocenjena.

Nesolventnost

Srbija

Godine 2004. donesen je Zakon o stečajnom postupku, a 1. februara 2005. je stupio na snagu i zamenio raniji jugoslovenski *Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji*. Zakon o stečajnom postupku je analiziran u kontekstu Ocene EBRD-a sektora nesolventnosti iz 2004. godine, uprkos činjenici da je ovaj zakon bio još uvek u formi nacрта. Ocena EBRD-a, koja je ispitivala sveobuhvatnost zakonskih propisa zemlje koji se odnose na nesolventnost tako što ih je upoređivala sa paketom ključnih elemenata koji su od suštinske važnosti za jedan zakon o nesolventnosti i tako što je merila rezultate u odnosu na međunarodno priznate standarde, zaključila je da Zakon o stečajnom postupku u velikoj meri ispunjava priznate standarde i ocenila ga kao jedan od najboljih u zemljama u kojima EBRD radi. Rezultati su izneseni na donjem dijagramu.

Zakon o stečajnom postupku je predstavljao značajno poboljšanje u odnosu na raniji zakon. Tamo gde je raniji zakon predviđao spor i donekle komplikovan i neefikasan postupak u slučaju nesolventnosti koji nije doprinio stvaranju klime za korporativno restrukturiranje, Zakon o stečajnom postupku je dobio visoke ocene kada se radi o pokretanju postupka, ročištima i odlučivanju po slučajevima nesolventnosti. Zakon utvrđuje jasne i razumne rokove za stečajne upravnike i sudove i obećava relativno brzu i efikasnu raspravu predmeta. Zakon o stečajnom postupku je takođe dobio visoke ocene kada se radi o tretmanu poverilaca, usvajanju koncepta "adekvatne zaštite", jer se oni u potpunosti uključuju u postupak i daje im se značajno ovlašćenje u postupku odlučivanja. Pored toga, Zakon o stečajnom postupku štiti interese poverilaca time što uvodi relativno jednostavna sredstva za izbegavanje predstečajnih transakcija.

Proces reorganizacije se istakao zbog svog stimulisanja reorganizacija. Dok prethodni zakon nije predviđao nikakav mehanizam kojim bi se obezbeđivalo da se sredstva

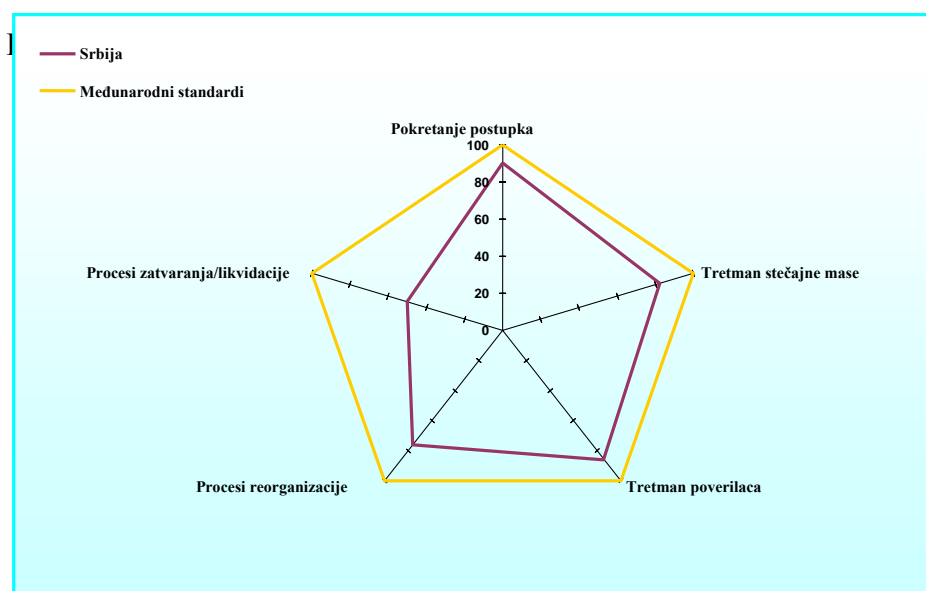
isplaćuju poveriocu prema isplatnom redu posle prijave stečaja, Zakon o stečajnom postupku jasno govori o pitanju prioritnog finansiranja posle prijave stečaja.

Uprkos činjenici da je ovo moderan zakon i da je on u razumnoj meri usklađen sa međunarodnim standardima, ipak Zakon o stečajnom postupku ima određene nedostatke. Zakon ne predviđa mehanizam za upravljanje imovinom dužnika čija su sredstva nedovoljna za pokriće troškova upravljanja. Zakon o stečajnom postupku ne predviđa sredstva kojim bi se treća strana za koju se sumnja da ima podatke u vezi sa dužnikom, sredstvima i poslovima mogla generalno primorati da dostavi te podatke upravniku. Zakon takođe ne predviđa prebijanje. Čak i plan reorganizacije ima određene nedostatke. Ne postoji nijedan zahtev za nezavisnom analizom plana reorganizacije, ne postoji ograničenje za glasanje insajdera o planu i ne postoji nikakva mogućnost da se taj plan izmeni ili dopuni jednom kada je donesen.

U odnosu na ostale zemlje u kojima EBRD posluje, ovaj zakonski propis je u prilično dobar. Međutim, čini se da u praksi postoji značajan jaz između sveobuhvatnosti zakona i delotvornosti njegovog sprovođenja. Kao i u većini jurisdikcija, biće potrebno dosta vremena da se na pravi način sprovede čak i najbolji zakon, a Srbija u tom pogledu nije izuzetak. Istraživanje zakonskih indikatora iz 2004. godine, koje je ispitivalo delotvornost sistema nesolventnosti u praksi, pokazalo je da sistem koji postoji u Srbiji daje nešto bolje rezultate nego što je to slučaj u drugim obuhvaćenim zemljama. uprkos tome što je dobio loše ocene – što je odraz opšteg niskog nivoa delotvornosti sistema nesolventnosti u zemljama u kojima EBRD posluje. Postoji razlog da se očekuje da će se delotvornost sistema u Srbiji poboljšati u budućem periodu: Zakon o stečajnom postupku je stupio na snagu nakon što je Istraživanje za 2004. godinu završeno i trebalo bi da stvori efikasniji sistem; formiranje Agencije za licenciranje stečajnih upravnika treba da obezbedi da stečajni upravnici budu bolje kvalifikovani i da se nad njima vrši bolji nadzor; takođe i programi za izgradnju kapaciteta koje u Srbiji vode EBRD, USAID, GTZ i Svetska banka treba da poboljšaju ovaj zakon, administriranje zakona, kao i obuku stečajnih upravnika i nadzor nad njihovim radom.

Kosovo

Specijalni predstavnik generalnog sekretara UN proglasio je da je Zakon o likvidaciji i reorganizaciji pravnih lica u stečaju (Kosovski zakon o stečaju) na snazi od 14. jula 2003. godine. Stečajni postupak mogu da pokrenu dužnik ili poverilac i on počinje podnošenjem zahteva sudu. Zakon utvrđuje relativno stroge i transparentne (tj. lako prepoznatljive i merljive) uslove pod kojima dužnik ili poverilac mogu da podnesu zahtev za stečaj.

Napomena:
Krajnja tačka svake ose predstavlja idealan rezultat, tj. onaj koji odgovara međunarodnim standardima kao što su Principi Svetske banke

i smernice za sistem delotvorne nesolventnosti i prava poverilaca, Radna grupa UNCITRAL-a za "Zakonske smernice za Zakon o nesolventnosti" i ostali. Što je "mreža" punija to su zakoni o nesolventnosti zemlje bliži ovim standardima.

Izvor: Ocena EBRD o sektoru nesolventnosti iz 2004. godine

Obezbeđene transakcije

Godine 2001. Srbija je, uz tehničku pomoć EBRD-a, preduzela reformu obezbeđenih transakcija i Skupština Srbije je usvojila Zakon o upisima prava nad pokretnom imovinom maja 2003. godine. Novi Zakon o upisima prava nad pokretnom imovinom je usvojen maja 2003. godine. On obezbeđuje po prvi put u zemlji pravne načine kojima zajmodavci, investitori i zajmoprимci mogu da obezbede svoje poslove. Nove odredbe stvaraju jedan novi pravni instrument (upisano pravo) kojim pokretna i nematerijalna imovina može biti opterećena dok zajmoprимac i dalje ostaje u posedu obezbeđenja. Obezbeđenje može da bude veliki broj različitih sredstava, uključujući zalihe, potraživanja i buduća sredstva. Potpuna javnost se obezbeđuje preko sistema podnošenja obaveštenja, koji jasno uspostavlja rangiranje po prioritetu. Odredbe zakona obezbeđuju da, posle prelaznog perioda, potraživanja koja se budu odnosila na poreze takođe postanu predmet rangiranja po prioritetu na bazi upisa potraživanja. Konačno, strane su slobodne da se saglase o postupku vanskudskog poravnjanja i o realizaciji obezbeđenja bilo putem direktno dogovorene prodaje ili putem javne aukcije.

Ovaj zakon koji je zvanično stupio na snagu 1. januara 2004. godine nije praktično bio operativan sve do 15. avgusta 2005. godine kada je počeo da funkcioniše Registar založnog prava. Registrom založnog prava rukovodi Agencija za privredne registre, nezavisni organ koji, takođe, vodi Registar preduzeća/privredni registar i Registar lizinga. Prve povratne informacije u vezi sa registrom su bile generalno pozitivne i posebno se čini da mikrofinansiranje i finansiranje malih i srednjih preduzeća koristi ovaj novi sistem na opšte zadovoljstvo. Međutim, nije jasno da li je Registar formiran na način koji će omogućiti da se iskoriste naprednije odlike Zakona o upisima prava nad pokretnom imovinom, posebno kada se radi o opisu obezbeđenja.

Kosovo

Obezbeđene transakcije na Kosovu su uređene Uredbom br. 2001/5 o zalogaма koju je doneo Specijalni predstavnik sekretara UN na osnovu ovlašćena UNMIK-a u skladu sa ovlašćenjem datim Rezolucijom Saveta bezbednosti UN br. 1244 (1999) od 10. juna 1999. godine. Uredba o zalogaма je stupila na snagu 7. februara 2001. godine. Ovaj zakon, koji je pod uticajem Člana 9. američkog Jedinственоg trgovinskog zakonika, predviđa režim po kome se zaloge formiraju putem dogovora i prilažu založenoj imovini, ali se mogu sprovesti (tj. zahtevati od trećih strana) tek kada se upišu ili kada onaj koji je konstituisao teret prenese posed obezbeđenja.

Zakon predviđa detaljna pravila o prioritetu, vrstama obezbeđenja i realizaciji zaloge. Postoje određena pitanja koja se javljaju u pogledu prilagođenosti ovog zakona lokalnoj pravnoj tradiciji – u razgovorima sa pravnicima Banke se došlo do zaključka da se neke karakteristike zakona možda nisu dobro razumele.

Zakon takođe predviđa realizaciju zaloge podnošenjem obaveštenja. Registar je počeo sa radom krajem 2001. godine. Upravljanje registrom je bilo ugovoreno sa jednom

asocijacijom, Kosovskom službom za kreditne informacije (KCIS) na period od dve godine. Osnivači i upravni odbor KCIS-a su iz redova mikrofinansijera i bankara sa Kosova. KCIS je izrazio određenu zabrinutost u vezi sa institucionalnom postavkom sistema, posebno u pogledu odnosa između registra, države i USAID-a, koji je obezbedio softver. Isto tako, čuli su se komentari da ova Uredba ima značajne nedostatke i da su joj potrebne neke ključne izmene i dopune. Mada je bilo indikacija tokom 2004. i 2005. godine da bi Služba za plaćanja Kosova (BPK) mogla da preuzme KCIS ili funkcije KCIS-a, radi formiranja obaveznog kreditnog biroa, što je moglo da podrazumeva preuzimanje Registra zaloga, nije jasno da li se to uopšte dogodilo. To predstavlja problem.

Telekomunikacije

Ovaj sektor trenutno reguliše Republička agencija za telekomunikacije (RATEL), a uređen je Zakonom o komunikacijama iz 2003. godine. RATEL je formirana kao nezavisna regulatorna agencija 2005. godine i u ovom trenutku sprovodi novi regulatorni okvir za ovaj sektor kako je on predviđen u Zakonu iz 2003. godine. Ovaj zakon odražava međunarodno prihvaćene standarde i predstavlja veliki iskorak u pravcu harmonizacije sa relevantnim standardima za ovaj sektor koji važe u Evropskoj uniji. Ministarstvo za kapitalne investicije – naslednik Ministarstva za saobraćaj i veze – je odgovorno za dugoročniju sektorsku strategiju.

Komunikacije u Srbiji predstavljaju jedno od poslednjih neiskorišćenih tržišta u Evropi. Mada se čini da postoji ogroman potencijal, dešavanja u toku protekle decenije i po su doveli do toga da ovaj sektor bude zanemaren i da Srbija predstavlja jedno od najnerazvijenih tržišta u Evropi. Međutim, značajna pozitivna kretanja u protekle dve godine ukazuju na očiglednu spremnost vlade da se pozabavi i da rešava glavna pitanja na ovom sektoru. Nedavna privatizacija Mobtela/Mobi 63 i najava treće licence za mobilnu telefoniju bi trebalo u značajnoj meri da ojačaju konkurenciju. Pored toga, formiranje RATEL-a je glavni korak u pravcu primene zakonskog i regulatornog okvira u ovom sektoru.

Kada se radi o narednom periodu, potrebno je održati tempo reformi i implementacije iz proteklih 18 do 24 meseca. RATEL i Ministarstvo za kapitalne investicije moraju da dobiju punu podršku Vlade u sprovođenju ključnih reformi. RATEL sa svoje strane mora brzo da se kreće u pravcu izrade i primene svih podzakonskih akata potrebnih za potpuno funkcionisanje novog regulatornog okruženja. Ključna pitanja za RATEL jesu olakšavanje postojanja stvarne konkurencije u celom sektoru kroz punu realizaciju modernog, nediskriminatornog i transparentnog režima interkonekcije i usvajanje tarifa za regulisane usluge koje će biti orijentisane na troškove. Ministarstvo za kapitalne investicije mora hitno da okonča i da usvoji jasnu strategiju za ovaj sektor, uz javno objavljivanje, što je pre moguće, sektorske politike i strateških dokumenata. Ova dokumenta moraju jasno da usmeravaju razvoj sektora u pravcu privlačenja privatnih ulaganja kroz maksimalno povećanje privatnog učešća u sektoru (uključujući i pravovremenu privatizaciju TS). I Ministarstvo za kapitalne investicije i RATEL treba takođe da nastoje da izrade planove politike i realizacije za univerzalne usluge.

Kosovo

Sektor telekomunikacija na Kosovu formalno uređuju zajedno Ministarstvo za saobraćaj i veze Privremenih institucija samouprave (PISG) i Regulatorne agencije za

telekomunikacije (TRA) na osnovu okvirnog Zakona o telekomunikacijama iz 2003. godine i relevantnih propisa UNMIK-a, kao privremenog administratora. Zakon iz 2003. godine predviđa Regulatornu agenciju za telekomunikacije (TRA) koja je formalno uspostavljena 2004. godine.

Mada se praktična realizacija novog regulatornog režima nastavlja, ovaj sektor na Kosovu i dalje funkcioniše bez jasnog strateškog pravca. U tom pogledu Privremene institucije samouprave i Ministarstvo za saobraćaj i veze (uz konsultacije sa UNMIK, tamo gde je to potrebno) treba da se brzo kreću u pravcu usvajanja odgovarajuće politike i strategije za razvoj ovog sektora. Ta strategija treba da bude usmerena ka privlačenju ulaganja u sektor, kroz maksimalno privatno učešće u sektoru, a idealno bi bilo da to bude kroz pravovremenu liberalizaciju i privatizaciju imovine koja je u javnom vlasništvu u ovom sektoru. Pored toga, pošto je odgovarajuće regulatorno okruženje od ključnog značaja za privlačenje potrebnog privatnog ulaganja, Privremene institucije samouprave i Ministarstvo za saobraćaj i veze treba da nastave da poštuju nezavisnost Regulatorne agencije za telekomunikacije i da je podržavaju uz puno sprovođenje svih odredaba iz pravnog i regulatornog okvira. Regulatorna agencija za telekomunikacije sa svoje strane treba brzo da deluje da bi u celosti sprovela sve odredbe okvira koji je sada u njenoj nadležnosti.

EBRD u ovom trenutku obezbeđuje organima na Kosovu tehničku pomoć čiji je cilj rešavanje tri međusobno povezana prioritetna područja za razvoj telekomunikacija na Kosovu. Oblasti u kojima se ova pomoć pruža jesu: izrada strateške politike; praktična pomoć za Regulatornu agenciju za telekomunikacije i pomoć u rešavanju specifičnih pitanja dodele brojeva i pristupnih kodova koji u ovom trenutku koče razvoj sektora.

ANEKS 5 PROGRAMI TEHNIČKE SARADNJE EBRD-a

Ukupna angažovana sredstva za tehničku saradnju i zvanični potpisani projekti o sufinansiranju

Od 2001. godine Banka aktivno saraduje sa multilateralnim i bilateralnim donatorima u okviru kako projekata tehničke saradnje (za koje su ukupna angažovana sredstva za period 2001. do 2006. dostigla nivo od 32,6 miliona EUR¹) tako i Zvaničnih inicijativa za sufinansiranje (ukupan iznos doprinosa za 26 poslova je 670 miliona EUR).

Fond za tehničku saradnju: Šest donatora (EAR, Kanada, SAD, Italija, Francuska i Holandija) čine više od 85% od ukupno angažovanih sredstava, a EAR je daleko najveći donator sa više od 10,6 miliona EUR. Tri sektora su posebno imala koristi od Fonda EBRD-a za tehničku saradnju – sektor finansija (12,9 miliona EUR), sektor prerađivačke industrije, preko Programa TAM/BAS (7,4 miliona EUR) i sektor saobraćaja (4,8 miliona EUR). Ostali sektori koji su imali koristi od podrške putem tehničke saradnje bili su energetika, socijalne usluge i lokalna i ekološka infrastruktura. Do 2006. godine, Fond za tehničku saradnju će imati ukupno angažovano 5,9 miliona EUR za realizaciju zadataka u Srbiji. EAR (3,5 miliona EUR) i Kanada (1,5 miliona EUR) su bili ključni donatori. Pristup kreditima za mala i srednja preduzeća poboljšan je preko Fonda EBRD-a za finansiranje malih i srednjih preduzeća u zemljama zapadnog Balkana. Dodatna podrška je bila obezbeđena za Program upravljanja preokretom (TAM) i Program pružanja savetodavnih usluga preduzećima (BAS).

Zvanično sufinansiranje: do sada su EIB (425 miliona EUR) i institucije RS (125 miliona EUR) bile najveći zvanični sufinansijeri i, sa ukupnim doprinosom od 550 miliona EUR, pokrivaju više od 80% ukupnog iznosa. Ostali relevantni sufinansijeri su KfW i DEG, Poljski investicioni fond, SECO, JICA i IFC, kao i EAR/EK. Do kraja septembra 2006. godine nije potpisano ni jedno zvanično sufinansiranje u Srbiji za tu ogdinu. U 2005. godini ukupno zvanično sufinansiranje je iznosilo 239,1 miliona EUR. Veliki deo zvaničnog sufinansiranja (476,1 miliona EUR) obezbeđen je u obliku zajmova međunarodnih finansijskih institucija odnosno paralelnih zajmova. Iznos bespovratnog sufinansiranja je bio 67,7 miliona EUR. Ostatak (126,4 miliona EUR) je obezbeđen kao učešće u kapitalu odnosno udeo. Sufinansiranje je korišćeno za realizaciju projekata u pet sektora: saobraćaj (477,6 miliona EUR), energetika (128,1 milion EUR), lokalna i ekološka infrastruktura (26,2 miliona EUR), finansije i biznis (24,2 miliona EUR) i prerađivačka industrija (14,1 miliona EUR).

Sredstva tehničke saradnje i donatori

Ukupna angažovana sredstva (2001-2006): 32,6 miliona EUR

DONATOR	Angažovan iznos u EUR
EAR	10.696.568
Kanada	5.540.712

SAD	5.095.731
Italija	2.507.708
Francuska	2.096.335
Holandija	1.535.200
Velika Britanija	948.601
Švajcarska	785.223
Danska	567.157
Nemačka	548.991
Japan	369.812
Austrija	341.899
Švedska	281.785
Irska	270.462
Grčka	250.000
Španija	247.331
BRSF	224.109
Luksemburg	149.658
Norveška	126.714
UKUPNO	32.583.996

**Zvanično sufinansiranje i donatori
Potpisani projekti – Godine potpisivanja: 2001-2006.
670,2 miliona EUR**

DONATOR	Iznos angažovan u EUR (u milionima EUR)
Evropska investiciona banka	425,0
Organi Srbije	125,0
KfW/DEG	37,0
Poljski investicioni fond	15,0
SECO	12,9
JICA	12,0
IFC	11,4
EAR/EC	10,0
Italija	10,0
FMO	9,0
SIDA	2,1
Kina	0,7
SAD	0,1
UKUPNO	670,2

Budući scenario: 2006-2007.

- Srbija će ostati među prioritetnim zemljama za donatorsku zajednicu.
- EAR je započela realizaciju svoje strategije izlaska. Neće biti novih budžetskih izdvajanja za 2007. i do 2008. godine poslovi ove Agencije će biti privedeni kraju
- EU smatra Srbiju “Potencijalnom zemljom kandidatom za članstvo u EU“ i kao takva zemlja će da ima koristi od novouspostavljenog “Pretpristupnog

¹ Podaci se odnose na Srbiju i Crnu Goru. Od ukupno angažovanih 32,6 miliona EUR, iznos od 5,75 miliona EUR bi se mogao smatrati kao sredstva koja su stavljena na raspolaganje za realizaciju poslova u Crnoj Gori odnosno na regionalnom nivou.

instrumenta EU (IPA)“ u periodu od 2007. do 2013. godine. EK tek treba da finalizira detalje programa IPA, ali je ukazala da će svi prethodni finansijski instrumenti (uključujući i ISPA instrument za sufinansiranje) biti spojeni u jedan i da će planiranje i budžetiranje biti na višegodišnjoj osnovi. Komisija predviđa da će zemlja korisnik sredstava imati u svojim rukama potpuno upravljanje nad ovim programima kroz decentralizovan sistem. Tokom perioda 2007.-2009. IPA pomoć Srbiji će se uglavnom odnositi na “Pomoć u tranziciji“ i na “Institucionalnu izgradnju“ sa komponentom “Prekogranične saradnje“. Budžetska izdvajanja treba da budu oko 550-600 miliona EUR tokom programskog perioda od tri godine. Pone implikacije za operativnu podršku aktivnosti koje spadaju u mandat EBRD-a tek treba da budu utvrđene. Još nije jasno na kom nivou ovaj novi instrument bi mogao da obezbedi nadasve potrebnu bespovratnu podršku sufinansiranja koju je EAR obezbeđivala tokom prethodnih godina.

- Poslednjih meseci EBRD razmatra sa donatorima predlog za stvaranje novog “Multidonatorskog fonda za zemlje zapadnog Balkana“ uključujući i Srbiju. Preliminarni razgovori su se održali na sastanku koji je EBRD organizovala sa donatorima novembra 2005. godine, na kome je nekoliko donatora zatražilo od Banke da nastavi sa planovima za formiranje novog fonda. Januara 2006. godine Banka je predstavila dokument sa osnovnim informacijama i detaljne prezentacije po sektorima, kojima je ukazano na prioritete potrebe u regionu, kao i raspoloživost pomoći iz postojećih bilateralnih izvora. Na Godišnjoj skupštini EBRD-a održanoj u Londonu maja 2006. godine Fond je bio zvanično najavljen, a u novembru 2006. godine Fond će postati operativan uz očekivano budžetsko izdvajanje od 10 miliona EUR.

Kada se radi o mogućoj podršci zemlji od bilateralnih donatora, sledi detaljan prikaz:

Austrija

Austrija će ostati i dalje veoma zainteresovana za sektore kao što su upravljanje vodosnabdevanjem i otpadom. Očekuje se da Austrija postane član Multidonatorskog fonda za zemlje zapadnog Balkana

Kanada

Srbija se smatra zemljom koja je podobna za dobijanje kanadske podrške. Kanada je aktivni donator u Srbiji na projektima regionalnog razvoja, infrastrukture i finansijskih institucija preko Fondova Kanade i EBRD-a za jugoistočnu Evropu. Ta sredstva su sada skoro u celosti angažovana, a novi bilateralni fondovi u Banci će biti fokusirani na Rusiju, Ukrajinu, Jermeniju i Gruziju. Kanada se pridružila Multidonatorskom fondu za zemlje zapadnog Balkana.

Irska

Irska će sada usmeravati svoje napore na Fond za zemlje zapadnog Balkana. Iz bilateralnog fonda će biti na raspolaganju veoma ograničena sredstva.

Italija

Srbija se smatra, kao i druge zemlje zapadnog Balkana, prioritarnom zemljom za Italiju. U okviru *Fonda za saradnju Italije i EBRD u cilju razvoja privatnog sektora u zemljama zapadnog Balkana* još uvek ima neangažovanih sredstava u iznosu od 1,6 miliona EUR za realizaciju aktivnosti vezanih za mala i srednja preduzeća i lokalnu i ekološku infrastrukturu. *Italijanski fond za tehničku saradnju* i EBRD/CEI Fond za tehničku saradnju mogli bi se koristiti za sprovođenje zadataka tehničke saradnje u Srbiji. Među novim inicijativama koncipiranim u 2005. godini, italijanska sredstva u visini od 12 miliona EUR su izdvojena za realizaciju “*Fonda Italije i EBRD-a za*

kreditiranje preduzeća u zemljama zapadnog Balkana”: to je fond za podelu rizika i obezbeđivanje učešća u kapitalu i služi kao podrška lokalnim preduzećima u regionu, uključujući i Srbiju.

Japan

Japan je u prošlosti bio veoma aktivni donator u zemlji. Međutim, fokus Japana se pomerio ka zemljama centralne Azije i čini se da je dodatno finansiranje za zemlju malo verovatno, mada je u prvim mesecima 2006. godine program TAM u Srbiji dobio japanski doprinos u vrednosti od 350.000 EUR.

Holandija

Holandija je spremna da razmotri obezbeđivanje finansijske podrške za realizaciju zadataka tehničke saradnje odnosno investiranja u zemlju, pod uslovom da postoji jasan komercijalni holandski interes za to. Očekuje se da ova zemlja pristupi Multidonatorskom fondu za zemlje zapadnog Balkana.

Norveška

Norveška pokazuje konkretan interes za projekte u sektoru energetike i životne sredine i očekuje se da pristupi Multidonatorskom fondu za zemlje zapadnog Balkana.

Švedska

Švedska vlada (SIDA i Ministarstvo inostranih poslova) zainteresovana je za jačanje saradnje u regionu Balkana. U velikim infrastrukturnim projektima SIDA bi mogla da ostane aktivna na paralelnoj osnovi.

Švajcarska

Swiss CTF Fund je popunjen sredstvima krajem 2005. godine i Srbija se smatra prioritetnom zemljom, takođe u okviru mogućih aktivnosti na bespovratnom sufinansiranju ulaganja. Švajcarska sredstva su doprinela sprovođenju analize potencijala doznaka u Srbiji.

Velika Britanija

Britanski fond za jugoistočnu Evropu je skoro u potpunosti angažovan. Sva nova sredstva će ići u Fond Svetske banke.

Ostale

Francuska i Španija su izrazile interes da pristupe Multidonatorskom fondu za zemlje zapadnog Balkana. *Belgija, Danska, Grčka, Portugalija i Tajvan* su sve osnovale fondove za tehničku saradnju po kojima se Srbija kvalifikuje za prijem sredstava i samim tim su ove zemlje potencijalni donatori za tehničku saradnju mada je, do sada, njihovo učešće bilo sporadično, sa izuzetkom Tajvana.